

บทที่ 4

บริบทของพื้นที่

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครพนม” นี้ได้มีการศึกษาบริบทของพื้นที่ที่ทำการวิจัยโดยการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครพนม

4.1.1 ข้อมูลทั่วไป

4.1.2 ด้านสังคม

4.1.3 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

4.1.4 ด้านการบริการและการท่องเที่ยว

4.2 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครพนม

4.2.1 ชนเผ่าผู้ไทย

4.2.2 ชนเผ่าไทยกะเลิง

4.2.3 ชนเผ่าไทยแสก

4.2.4 ชนเผ่าไทยโส้

4.2.5 ชนเผ่าไทยญ้อ

4.2.6 ชนเผ่าไทยข่า

4.2.7 ชนเผ่าไทยอีสาน

4.1. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดนครพนม

4.1.1 ข้อมูลทั่วไป

ที่ตั้ง จังหวัดนครพนม เป็นจังหวัดชายแดน ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พื้นที่มีลักษณะเลียบยาวตามแนวชายฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ประมาณ 153 กิโลเมตร อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 16 -18 องศาเหนือ และระหว่างเส้นแวงที่ 104 -105 องศาตะวันออก มีระยะทาง ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 735 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตอำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย

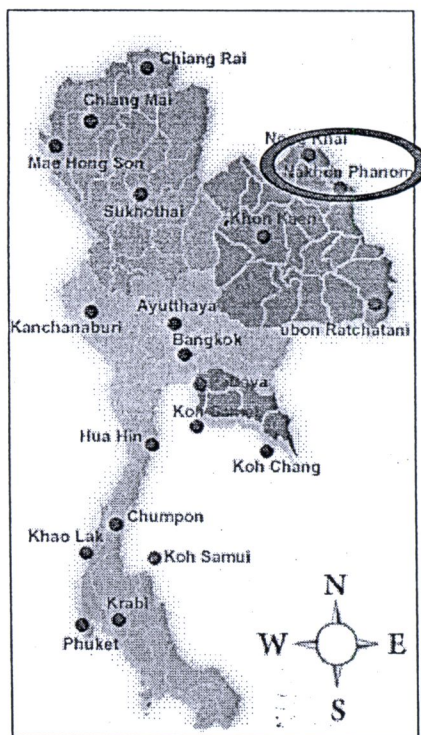
ทิศใต้ ติดต่อกับเขตอำเภอดงหลวง และอำเภอหว้านใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงคำม่วน และแขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอำเภอกุสุมาลย์และอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

จังหวัดนครพนม มีเนื้อที่ประมาณ 5,528.88 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 3,474,437 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2553)

ภาพที่ 4.1 ที่ตั้งของจังหวัดนครพนม (ที่มา: www.avisthailand.com, ม.ป.ป.)

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดนครพนม มีลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบสูง ความสูงของพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงกว่าระดับน้ำทะเล ประมาณ 140 เมตร สภาพภูมิประเทศแบ่งออกได้เป็น 2 เขต ดังนี้

- **เขตตอนเหนือ** สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเนินสูงและที่ดอน มีป่าไม้สลับกับพื้นที่ราบที่ใช้ทำนาทางเหนือสุดของจังหวัดในเขตอำเภอบ้านแพง มีเทือกเขาภูถ้ำกาทอดผ่าน นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน คือ แม่น้ำสงครามและแม่น้ำอูน สำหรับอำเภอในเขตนี้ คือ อำเภอบ้านแพง อำเภอศรีสงคราม อำเภอท่าอุเทน อำเภอนาหว้า อำเภอโพนสวรรค์ และอำเภอนาทม
- **เขตตอนใต้** พื้นที่บริเวณใกล้แม่น้ำโขงทางทิศตะวันออก เป็นที่ราบลุ่ม ส่วนทางทิศตะวันตก ซึ่งอยู่ห่างจากแม่น้ำโขงออกไปมีพื้นที่ดอนมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง พื้นดินส่วนมากมีลักษณะเป็น หินลูกรัง บางแห่งมีลักษณะเป็นที่เนินและที่ราบสลับกัน มีแม่น้ำลำไหลผ่านพื้นที่ทางใต้สุดของจังหวัด ในเขตอำเภอนาแก มีเทือกเขาภูพานทอดเป็นแนวกั้นเขตระหว่างจังหวัดนครพนมกับจังหวัดมุกดาหาร สำหรับอำเภอที่อยู่ในเขตนี้ ได้แก่ อำเภอเมืองนครพนม อำเภอเรณูนคร อำเภอธาตุพนม อำเภอปลาปาก อำเภอนาแก และอำเภอวังยาง

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดที่มีฝนตกชุกในฤดูฝน เพราะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดปกคลุม และอิทธิพลจากป่าไม้และเทือกเขาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งพายุจากทะเลจีนใต้ที่เคลื่อนผ่านหรือเคลื่อนเข้าใกล้ โดยมีปริมาณฝนตกชุกตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม โดยในปี 2553 มีฝนตก 129 วัน ปริมาณฝน 1,944.5 มิลลิเมตร อุณหภูมิสูงสุด 40.2 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 5 และ 14 เมษายน 2553 และอุณหภูมิต่ำสุด 9.0 องศาเซลเซียสเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2553 สภาพดินฟ้าอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู

- **ฤดูร้อน** เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ – กลางเดือนพฤษภาคม ของทุกปี ฤดูร้อนจะมีอากาศร้อนอบอ้าว อุณหภูมิเฉลี่ย 25-35 องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิสูงสุดอยู่ระหว่าง 37-40 องศาเซลเซียส
- **ฤดูฝน** เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม – กลางเดือนตุลาคม ของทุกปี ในบางส่วนของจังหวัดมีฝนตกชุกโดยเฉพาะพื้นที่ อำเภอที่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จะประสบอุทกภัยได้รับความเสียหายเป็นประจำทุกปี เช่น อำเภอเมือง อำเภอท่าอุเทน และอำเภอบ้านแพง เป็นต้น ปริมาณฝนเฉลี่ย 2,424.4 มิลลิเมตร/ปี

- **ฤดูหนาว** เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม – กลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี โดยทั่วไปอากาศจะหนาวเย็นอุณหภูมิเฉลี่ย 16-25 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในช่วง 8-15 องศาเซลเซียส

(กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2553)

ตารางแสดง : สถิติภูมิอากาศของจังหวัดนครพนม

อุณหภูมิ	อุณหภูมิต่ำที่สุด 1.8° ซ. (35.2 ° ฟ.) วันที่ 11 มกราคม 2498 อุณหภูมิสูงที่สุด 42.0 °ซ. (107.6 °ฟ.) วันที่ 14 เมษายน 2526
ฝน	ฝนมากที่สุด ใน 24 ชั่วโมง 459.2 มม. วันที่ 17 มิถุนายน 2505 ฝนมากที่สุด ใน 1 เดือน 1,232.9 มม. สิงหาคม 2518 ฝนมากที่สุด ใน 1 ปี 2,995.9 มม. ปี 2545 ฝนน้อยที่สุด ใน 1 ปี 1,597.0 มม. ปี 2517
ความชื้นสัมพัทธ์	ความชื้นสัมพัทธ์ ต่ำที่สุด 13 % วันที่ 1 มกราคม 2517
ความเร็วลมสูงสุด	ทิศตะวันตกเฉียงใต้ 55 นอต (101.9) กม/ชม วันที่ 1 พฤษภาคม 2513
ระดับน้ำโขง	สูงที่สุด 13.26 เมตร วันที่ 5 กันยายน 2538 เวลา 12 - 15 น. (ระดับน้ำจุดวิกฤต 12.45 เมตร)

ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.2 สถิติภูมิอากาศจังหวัดนครพนม (www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

ประชากรและการปกครอง

- **ประชากร** จังหวัดนครพนมมีประชากรทั้งสิ้น 70 3,392 คน แยกเป็น เพศชาย 351,005 คน เพศหญิง 352,387 คน มีจำนวนครัวเรือน 190,119 ครัวเรือน ประชากรในเขตเทศบาลเมืองนครพนมมีทั้งสิ้น 27,032 คน แยกเป็นเพศชาย 12,870 คน เพศหญิง 14,162 คน และมีจำนวนครัวเรือน 11,919 ครัวเรือน แยกรายอำเภอได้ดังนี้
- **การปกครอง** จังหวัดนครพนม แบ่งการปกครอง เป็น 12 อำเภอ 99 ตำบล 1,123 หมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 16 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 86 แห่ง แยกรายอำเภอได้ดังนี้

อำเภอ	พื้นที่ (ตารางกิโลเมตร)	ระยะห่างจาก อำเภอ- จังหวัด (กิโลเมตร)	จำนวน ประชากร	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล เมือง	เทศบาล ตำบล	อบต.
1.เมืองนครพนม	853.306	6	141,694	15	165	1	1	12
2.ท่าอุเทน	467.983	26	58,118	9	109	-	1	8
3.ธาตุพนม	367.884	54	85,957	12	136	-	5	7
4.นาแก	539.217	64	75,971	12	140	-	2	11
5.บ้านแพง	284.731	93	34,512	6	66	-	1	5
6.ปลาปาก	547.096	44	52,353	8	85	-	1	8
7.ศรีสงคราม	671.371	67	67,788	9	109	-	2	8
8.เรณูนคร	253.952	51	45,912	8	91	-	1	8
9.นาหว้า	288.448	98	50,466	6	68	-	1	6
10.โพนสวรรค์	718.835	45	55,791	7	90	-	1	7
11.นาทม	398.129	103	27,272	3	37	-	-	3
12.วังยาง	137.931	78	14,949	4	27	-	-	3
รวม	5,528.883	-	703,392	99	1,123	1	16	86

ภาพที่ 4.3 ประชากรและการปกครอง (www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

ลักษณะประชากร

จังหวัดนครพนม ประกอบด้วยชน 7 เผ่า ได้แก่ ไทยลาว ผู้ไทย ฉ้อ โส้ กะเลิง ข่า และ แสก นอกจากนี้ ยังมีชาวไทยเชื้อสายจีนและเวียดนาม ร่วมอาศัยอยู่ ทุกชนเผ่าและเชื้อชาติอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ชนเผ่าต่าง ๆ มีความหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณีของตนเอง เช่น ชนเผ่าผู้ไทย อำเภอเรณูนคร ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนเองไว้เป็นอย่างดี (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2553)

การประกอบอาชีพ

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครพนม (2553) พบว่าจังหวัดนครพนม มี 12 อำเภอ 95 ตำบล (ไม่นับรวมกับ เทศบาลตำบลอำเภอบ้านแพง และอำเภอท่าอุเทน) 1,055 หมู่บ้าน (ทุกหมู่บ้านในเขตชนบท เฉพาะเขต อบต.และเขตเทศบาลที่ยกฐานะมาจาก อบต.) จากการสำรวจ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2553 มีจำนวนครัวเรือน 113,139 ครัวเรือน จำนวนประชากร 445,957 คน แยกเป็นชาย 222,414 คน หญิง 223,543 คน รายได้เฉลี่ย 39,008.15 บาทต่อคนต่อปี บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ชี้วัด 35 ตัวชี้วัด และไม่บรรลุเป้าหมาย 8 ตัวชี้วัด มีครัวเรือนตกเกณฑ์ เรื่องรายได้ (มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่ปีต่ำกว่า 23,000 บาท) จำนวน 8 ครัวเรือน

รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี รายอำเภอ เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ปี 2553		
ลำดับ	อำเภอ	รายได้เฉลี่ย (บาท/คน/ปี)
1	โพธารักษ์	32,450.38
2	วังยาง	35,024.97
3	นาแก	35,442.69
4	ปลาปาก	35,984.18
5	ท่าอุเทน	37,327.66
6	นาทม	39,131.13
7	นาหว้า	39,791.50
8	ศรีสงคราม	40,336.43
9	เมืองนครพนม	40,693.62
10	บ้านแพง	40,728.83
11	ธาตุพนม	43,222.26
12	เรณูนคร	47,512.10
รายได้เฉลี่ยจังหวัดนครพนม		39,008.15

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.4 รายได้เฉลี่ยของประชากรแยกตามอำเภอ จังหวัดนครพนม
(www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

ตารางที่ 4.1 การประกอบอาชีพ

อาชีพ	จำนวนครัวเรือน
อาชีพทำนา	106,616
อาชีพทำไร่	13,817
อาชีพทำสวน	21,475
อาชีพเลี้ยงสัตว์	44,043
อาชีพรับจ้าง	41,487

(กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2553)

ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด

จังหวัดนครพนมได้ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบ คุณภาพ จุดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่มีชื่อเสียงของจังหวัด แยกรายอำเภอได้ ดังนี้ (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม, 2553)

อำเภอ	รายการผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง
อ.เมืองนครพนม	เครื่องจักสานไม้ไผ่/หวายและผ้าฝ้ายย้อมธรรมชาติ
อ.ปลาปาก	ผ้าเขียนลาย
อ.ท่าอุเทน	ส้มปลาโค
อ.บ้านแพง	ขนมเทียนแก้วและหมยัดไส้
อ.ธาตุพนม	กาดะแมและหมยอ
อ.เรณูนคร	เหล้าอุ ผ้าพื้นเมือง และขนมจีนน้ำนัว
อ.นาแก	ไวน์หมากเม่า และโคมไฟไม้ไผ่
อ.ศรีสงคราม	ปลาสามตัว
อ.นาหว้า	ผ้าไหมพื้นเมือง เครื่องดนตรีพื้นเมือง และผลิตภัณฑ์จากกก
อ.โพนสวรรค์	ผ้าฝ้ายลายมุก
อ.นาทม	ปลาตากแห้ง
อ.วังยาง	ผ้าขึ้นทิว

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.5 ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครพนม (www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

ผลการคัดสรรผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)					
ระดับ 3 – 5 ดาว ของจังหวัดนครพนม ปี 2553 (ตุลาคม 2552 – กันยายน 2553)					
อำเภอ	5 ดาว	4 ดาว	3 ดาว	ต่ำกว่า 3 ดาว	มูลค่า การจำหน่าย (บาท)
อ.เมืองนครพนม	-	3	1	7	73,626,928
อ.ปลาปาก	-	1	3	-	13,437,490
อ.ท่าอุเทน	1	2	3	7	24,620,310
อ.บ้านแพง	-	2	4	5	29,733,800
อ.ธาตุพนม	1	4	5	10	69,593,270
อ.เรณูนคร	2	2	7	5	57,503,160
อ.นาแก	1	4	-	-	39,026,340
อ.ศรีสงคราม	1	-	8	4	29,057,179
อ.นาหว้า	1	8	9	3	60,406,650
อ.โพนสวรรค์	-	-	1	1	8,161,000
อ.นาทม	-	-	5	3	7,465,200
อ.วังยาง	-	1	-	4	12,257,000
รวม	8	30	42	50	424,888,327

ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครพนม (ข้อมูล ณ วันที่ 2 พฤศจิกายน 2553)

ภาพที่ 4.6 ผลการคัดสรรผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

(www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

4.1.2 ด้านสังคม

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม (2553) ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านสังคมของจังหวัดนครพนม ดังนี้

การศึกษา

จังหวัดนครพนมมีสถานศึกษาจำนวน 557 แห่ง ครู 7,200 คน และนักเรียน/นักศึกษา 138,095 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน 23 : 1 คน อัตราส่วนนักเรียนต่อครู 19 : 1 คน สำหรับสถานศึกษาใน ระดับอุดมศึกษา มีจำนวน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยนครพนมและมหาวิทยาลัยรามคำแหง (วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติฯ อำเภอนาแก)

ศาสนา

จังหวัดนครพนมมีวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 735 วัด แบ่งเป็น วัด 350 วัด สำนักสงฆ์ 385 วัด และ ที่พักสงฆ์ 265 แห่ง ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา โดยมีถึงร้อยละ 95 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 3.9 และที่เหลือเป็นศาสนาอื่น ๆ

ขนบธรรมเนียมประเพณี

ชนพื้นถิ่นดินแดนอีสานในจังหวัดนครพนม ดำรงชีวิตเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีโครงสร้างทางสังคมและทางวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ บนพื้นฐานความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ แนวคิดความศรัทธา และความเชื่อที่ได้รับการสั่งสมสืบทอดเป็นมรดก จังหวัดนครพนมมีเผ่าต่าง ๆ ทั้งหมด 7 เผ่า ในแต่ละเผ่าเป็นแหล่งอารยธรรมของมนุษยชาติมีวิถีชีวิตเป็นเอกลักษณ์ทางประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่นและน่าสนใจ โดยที่ชนในแต่ละเผ่ายังปฏิบัติกันอยู่ โดยยึดถือหลัก ฮิตสิบสอง (จารีตประเพณี 12 เดือน) ในการดำรงชีวิต ดังต่อไปนี้

1) เดือนอ้าย พิธีบุญเข้ากรรม

พิธีทำบุญเข้ากรรมที่เรียกว่า ปรีวาสกรรม เมื่อออกพรรษาพระภิกษุสงฆ์หลังจากรับกองกฐินแล้ว พระภิกษุสงฆ์ทุกรูปจะต้องทำพิธีเข้ากรรมเพื่อปลงอาบัติความวิชิของสงฆ์ ประชาชนมีจิตใจอนุโมทนาในส่วนกุศลด้วย จึงประกอบพิธีบุญขึ้นเพื่อสงเคราะห์ในการอยู่กรรมของพระภิกษุสงฆ์ให้ดำเนินการไปด้วยดีและได้บุญ จากการถือศีลฟังเทศน์และให้ทานถวาย จตุปัจจัยต่าง ๆ กับผู้ถือศีลที่บริสุทธิ์ผุดผ่อง สามารถจรโลงพระพุทธรศาสนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างถาวรต่อไป

2) เดือนยี่ เกี่ยวข้าว นวดข้าว และทำบุญกลางบ้าน

เดือนยี่ เป็นเดือนที่ชาวนาเกี่ยวข้าว และนวดข้าวเสร็จเพื่อเป็นสิริมงคลต่อพื้นที่บริเวณที่นวดข้าว เสร็จก่อนจะขึ้นขึ้นข่วงนาง ก็จะประกอบพิธีทำบุญเรียกว่า ทำบุญขวัญข้าวหรือทำบุญคุณลาน ถ้าขึ้นข้าวขึ้นข่วงนางแล้ว ชาวบ้านก็จะทำบุญร่วมกันเรียกว่า ทำบุญกลางบ้าน

3) เดือนสาม พิธีบุญข้าวจี

เดือนสาม พิธีการทำบุญข้าวจี ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ชาวบ้านจะนำข้าวปลาอาหารและเครื่องทานต่าง ๆ ไปถวายที่วัดเพื่อรับศีลฟังเทศน์ อาหารที่ถวายพระในวันนั้นจะมี ข้าวจีออกหน้า

พอถึงเดือนสามค้อย

เจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี

ปั้นข้าวจีใส่น้ำอ้อย

จวน้อยเช็ดน้ำตาล

เมื่อถึงฤดูเดือนสามชาวอีสานทุกคน ไม่ละเลยในการทำข้าวจีไปถวายพระเนรมตามวัดวาอารามต่าง ๆ ในหมู่บ้านของตน คำกล่าวบทนี้เป็นการล้อเลียนสามเณรด้วยคำคมว่าเมื่อถึงปลายเดือนสาม พระภิกษุสงฆ์จะคอยข้าวจีถ้าหากทายกทายิกาปั้นข้าวจีโดยไม่ใส่ใส่น้ำอ้อยสามเณรน้อยจะร้องไห้

4) เดือนสี่ พิธีบุญพระเวส

เดือนสี่ พิธีทำบุญพระเวส (บุญเทศน์มหาชาติ) ถือว่าเป็นมหากุศล เนื่องจากพระเวสสันดรก่อนจะได้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ได้สร้างกุศลด้วยการบริจาคทาน ช้าง ม้า ลูก เมีย จะสำเร็จมรรคผลตามประสงค์ พิธีการทำบุญพระเวสนี้ กำหนดทำบุญ 3 วัน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้ วันแรกเป็นวันร่วมชุมนุมชาวบ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อเตรียมงานในด้านต่าง ๆ วันที่ 2 เป็นวันแห่จะมีแห่พระเวส นางมัทรี กัณหาชาติ ด้วยกองบุญต่าง ๆ วันที่ 3 เป็นวันเทศน์มหาชาติตามพระบาลีสสูตรกล่าวไว้ว่า ถ้าใครอยากไปเกิดในศาสนาพระศรีอริยเมตไตร กำหนดให้ต้องฟังเทศน์พระเวสสันดรจนจบในวันเดียวจะเกิดอนิสงฆ์และเป็นสิริมงคลต่อตนเอง

5) เดือนห้า บุญสงกรานต์

เดือนห้า ทำบุญสงกรานต์มีการทำบุญตักบาตรถวายจันทน์ตอนเช้า ถวายเพลตอนกลางวัน ตอนบ่ายจะนำดอกไม้ ธูปเทียน น้ำมนต์ และของหอมไปสรงพระพุทธรูปพระภิกษุสงฆ์ และรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่เพื่อขอพรให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป ตอนค่ำมีการฟังเทศน์ที่โรงธรรมจนครบเจ็ดวัน ในวันสุดท้ายมีการก่อเจดีย์ทรายที่หาดทรายบริเวณริมแม่น้ำหรือในวัด มีการปักธงทิวให้สวยงาม เสร็จแล้วนำพระพุทธรูปขึ้นเก็บไว้ที่เดิม

6) เดือนหก บุญบั้งไฟ

เดือนหก พิธีการทำบุญบั้งไฟ (บุญสัจจะ) เป็นประเพณีของชาวนครพนม ในตอนเช้าร่วมกันตักบาตรทำบุญ ตอนบ่ายมีประกวดและแข่งขันขบวนแห่และแข่งจุดบั้งไฟ ในการจุดบั้งไฟนั้นเป็นการบวงสรวงบูชาเทวดาเพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ถ้าจุดแล้วบั้งไฟแตกตอนเริ่มต้นจะขึ้น แสดงว่าฝนจะแล้งต้นฤดู แตกตอนขึ้นได้กลางระยะทางแสดงว่าฝนจะแล้งกลางฤดู ไม่แตกและขึ้นไปสูงแสดงว่าฝนปีนี้จะสมบูรณ์ผลผลิตดีมาก ตอนกลางคืนมีพิธีทำบุญวันวิสาขบูชาฟังเทศน์และเวียนเทียน

7) เดือนเจ็ด พิธีบุญชำระ (ชำระ)

เดือนเจ็ด พิธีกรรม บวงสรวงมหศักดิ์หลักเมืองหรือพิธีทำบุญชำระ (ชำระ) เพื่อปิดรังควาน ขับไล่ ภูตผีปีศาจ และเสนียดจัญไร ด้วยการถือศีลฟังธรรมให้ทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว และบันดาลให้เกิดความสุขสวัสดิ์แก่ตนเอง ในการประกอบอาชีพทำไร่นาได้ผลตลอดทั้งปี

8) เดือนแปด บุญเข้าพรรษา

เดือนแปด พิธีทำบุญเข้าพรรษาโดยจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 มีการหล่อเทียนพรรษาถวายพระพุทธรูปในโบสถ์ตลอดพรรษา และถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองตามคำโบราณว่าไว้

โอกาสนี้ให้ขุดค้นขุมบุญ เอาไว้เป็นทุนเมื่อตนตาย
เป็นทางขึ้นบันไดทองเที่ยวท่อง ขึ้นสู่ห้องสวรรค์ฟ้าอยู่เย็น

9) เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน

เดือนเก้า พิธีทำบุญข้าวประดับดิน ในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ถือว่าเป็นวันที่ยมบาลปล่อยเปรตจากนรกออกมารับประทาน โดยการให้ทานด้วยอาหารการกิน ข้าวต้ม ขนม ผลไม้ หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตอง และนำไปวางไว้ตามฐานโบสถ์ โคนต้นไม้ ฐานเจดีย์ พื้นดิน และริมน้ำ ต้องวางห่อใบตองก่อนฟ้าสาง เพราะว่าเปรตจากนรกจะต้องกลับก่อนเห็นแสงตะวัน

10) เดือนสิบ บุญข้าวสาก

เดือนสิบ พิธีทำบุญข้าวสากกำหนดทำพิธีกันในวันเพ็ญเดือน 10 เป็นประเพณีนิยมทำกันทุกบ้าน โดยการนำอาหารข้าวหวาน หมากพลู เป็นถุง หรือตะกร้า มรรคทายกนำรายชื่อตามหมายเลขใส่บาตรไว้ ให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรจับสลากได้เจ้าของก็นำไปถวายเป็นเสร็จพิธี

11) เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา

เดือนสิบเอ็ด พิธีทำบุญออกพรรษามีการทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระในตอนเช้า จังหวัดนครพนมกำหนดให้มีการจัดงานอย่างน้อย 3 วัน โดยมีการจัดดังนี้ในปี 2490 แต่ละคุ้มชาวคุ้มจัดออกร้านขายอาหารตามริมน้ำโขง พร้อมทั้งจัดออกร้านขายอาหารผู้ที่มาเที่ยว ในเวลากลางคืนมีการแข่งขันเรือยาว ในตอนแรกมีเรือแข่งอยู่ 5 ลำ คือ วัดโอกาส วัดศรีเทพ วัดกลาง วัดมหาธาตุ และวัดพระธาตุอินทร์แปลง ก่อนแข่งขันเรือทุกลำจะต้องไปร่วมกันที่ท่าหน้าหน้าวัดโอกาส หัวน้ำฝายจะต้องนำดอกไม้รูปเทียน บูชาหอเจ้าหมื่นเพื่อขออนุญาตทำการแข่งเรือเพื่อขอพรให้แก่เรือของตนและขอให้ปลอดภัยทั่วหน้า ในการแข่งขันไม่มีรูปแบบอะไรเรือทุกลำออกแข่งพร้อมกันทั้งหมด เริ่มจากวัดโอกาสไปสิ้นสุดที่วัดพระอินทร์แปลง แพ้ชนะถือเอาถ้าไหนแล่นตัดหน้าลำอื่นได้ถือว่าชนะไม่มีการพนันขันต่อ และเรือถ้าใดชนะหัวน้ำฝายจะต้องขึ้นพ้อนรำหางนกยูงฝายพายเรือ เริ่มต้นแข่งใหม่ในขณะที่พายเรือไปนั้นจะมีผู้นำแข่ง ลูกเรือก็จะร้องตามด้วยความสนุกสนาน ในวันสุดท้ายมีการแห่ปราสาทผึ้ง แต่ละคุ้มวัดจัดทำปราสาทผึ้งประดับรถยนต์ละขบวนแห่ให้สวยงาม โดยจัดแห่ในตอนบ่ายเพื่อประกอบแข่งขัน ในตอนกลางคืนจะมีการไหลเรือไฟตอนเริ่มแรกในแต่ละคุ้มจะทำเป็นรูปทรงพยานาคบ้าง รูปหงษ์บ้าง โดยใช้ต้นกล้วยไฟ ใช้กระบอก (จี่ได้) ในเวลาปล่อยได้แล้วจะสวยงามมาก

12) เดือนสิบสอง บุญกฐิน

เดือนสิบสอง พิธีทำบุญกฐินตามภายิตโบราณกล่าวไว้ว่า

เดือนสิบสองนาซอดแล้วให้โฮมหมูเฮ็ดกฐิน

ไปทอดทานเจ้ากู สู่หมู่มังงเจ้า

เป็นทางเข้าพิธีพืชมงคล
ขอพยานบ่อพืชมงคลย้ายห่างไกล
กรรมบ่อได้ถึงต้องบ่อลำบากในตน
อันว่าอันตรายส่งบ่อหอนมีมาไกล
มีแต่สุขยังสิ้นครองตนสนุกยิ่ง
ให้ลูกหลานเฮ็ดคั่งเว้าจนเฒ่าแก่ชราหันถิ่ม

ก่อนออกพรรษาในแต่ละวันจะมีผู้จิตศรัทธาทำบุญบริจาคทานทำใบจองไปติดไว้ที่ศาลา เพื่อแจ้งให้ชาวบ้านได้ทราบก่อนล่วงหน้า โดยแจ้งกำหนดวันเวลาที่จะทอดกฐินด้วย พอถึงวันเวลาที่กำหนดไว้เจ้าภาพนำองค์พระภิกษุที่จัดเตรียมไว้ไปที่วัด พร้อมทั้งอาหารคาวหวานไปถวายด้วย (เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครพนม, 2542)

4.1.3 ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม (2553) ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานที่บริการแก่ประชาชนในจังหวัดนครพนม ดังนี้

การไฟฟ้า

จังหวัดนครพนมมีผู้ใช้ไฟฟ้า จำนวน 168,709 ราย มีการจำหน่ายกระแสไฟฟ้าทั้งสิ้น 244,424 ล้านหน่วย จำแนกตามประเภทผู้ใช้ แยกเป็นรายอำเภอได้ดังนี้

อำเภอ	จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า (ราย)	การจำหน่ายกระแสไฟฟ้า (ล้านกิโลวัตต์ / ชั่วโมง)				
		รวม	ที่อยู่อาศัย	สถานธุรกิจและอุตสาหกรรม	สถานราชการและสาธารณะ	อื่น ๆ
ยอดรวม	174,564	284,095,227.73	159,335,759.00	84,533,330.65	32,555,442.05	7,670,696.37
เมืองนครพนม	38,148	101,164,172.49	42,333,970.60	40,476,962.78	15,431,880.27	2,921,358.84
ปลาปาก	11,850	12,229,499.26	9,015,442.00	1,593,321.50	1,605,994.76	14,741.00
ท่าอุเทน	11,610	15,767,850.66	10,433,489.40	3,071,559.80	1,602,930.45	659,871.01
บ้านแพง	8,774	17,048,686.09	8,305,171.00	7,426,173.75	1,112,134.44	205,206.90
ธาตุพนม	21,993	41,798,332.49	22,562,414.00	13,877,176.28	3,699,080.52	1,659,661.69
เรณูนคร	12,487	15,672,127.93	11,926,526.00	1,989,027.38	1,456,203.67	300,370.88
นาแก / วิังยาง	24,313	30,467,358.56	19,591,206.00	7,779,177.12	2,191,963.61	905,011.83
ศรีสงคราม	15,827	18,660,743.49	13,370,196.00	3,389,151.64	1,697,439.69	203,956.16
นาหว้า	11,674	14,506,510.70	9,254,767.00	2,584,933.07	2,242,568.91	424,241.72
โพนสวรรค์	12,696	11,229,798.69	8,678,310.00	1,552,116.33	974,037.36	25,335.00
นาทม	5,192	5,550,147.37	3,864,267.00	793,731.00	541,208.37	350,941.00

ภาพที่ 4.8 จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าและการจำหน่ายกระแสไฟฟ้า จำแนกตามรายอำเภอ (www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

การประปา

จังหวัดนครพนม มีการประปาส่วนภูมิภาคสาขา จำนวน 4 แห่ง คือ

1. การประปาส่วนภูมิภาค (ชั้น 1) สาขานครพนม มีพื้นที่ในการให้บริการครอบคลุมเขตอำเภอเมืองนครพนม และมีเขตจำหน่ายน้ำในความรับผิดชอบของการประปา อีกจำนวน 1 แห่งในพื้นที่อำเภอท่าอุเทน
2. การประปาส่วนภูมิภาค (ชั้น 1) สาขาธาตุพนม มีพื้นที่ในการให้บริการครอบคลุมเขตอำเภอธาตุพนมและมีเขตจำหน่ายน้ำในความรับผิดชอบของการประปา อีกจำนวน 3 แห่งในพื้นที่อำเภอเรณูนคร อำเภอนาแก อำเภอปลาปาก
3. การประปาส่วนภูมิภาค (ชั้น 2) สาขาศรีสงคราม มีพื้นที่ในการให้บริการครอบคลุมเขตอำเภอศรีสงครามและมีเขตจำหน่ายน้ำในความรับผิดชอบของการประปา อีกจำนวน 2 แห่งในพื้นที่อำเภอนาหว้า อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร
4. การประปาส่วนภูมิภาค (ชั้น 2) สาขาบ้านแพง มีพื้นที่ในการให้บริการครอบคลุมเขตอำเภอบ้านแพงและมีเขตจำหน่ายน้ำในความรับผิดชอบของการประปา อีกจำนวน 1 แห่งในพื้นที่อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ

รายละเอียด	กปภ.สาขา นครพนม	กปภ.สาขา ธาตุพนม	กปภ.สาขาศรี สงคราม	กปภ.สาขา บ้านแพง
จำนวนผู้ใช้น้ำ (ราย)	11,945	8,984	4,489	3,530
กำลังผลิตที่ใช้งาน(ลบ.ม / วัน)	16,800	12,600	6,000	3,120
ปริมาณน้ำผลิต (ลบ.ม / เดือน)	319,596	206,685	72,678	62,736
ปริมาณน้ำผลิตจ่าย (ลบ.ม / เดือน)	298,413	201,685	59,378	62,526
ปริมาณน้ำจำหน่าย (ลบ.ม / เดือน)	208,035	152,323	54,743	49,614

ที่มา : การประปาส่วนภูมิภาค(ชั้น 1) สาขานครพนม

ภาพที่ 4.9 รายละเอียดการใช้น้ำประปา (www.nakhonphanom.go.th, ม.ป.ป.)

การคมนาคมขนส่ง

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม (2553) ได้ทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการคมนาคมขนส่งที่บริการแก่ประชาชนในจังหวัดนครพนม ซึ่งการคมนาคมและขนส่งของจังหวัดนครพนม สามารถติดต่อได้ 3 ทางดังนี้

1. ทางบก

มีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัด สำหรับใช้เดินทางติดต่อกับ จังหวัดใกล้เคียงได้สะดวก ดังนี้

ระหว่างจังหวัด

- จังหวัดสกลนคร	ระยะทาง	93	กิโลเมตร
- จังหวัดอุดรธานี	ระยะทาง	252	กิโลเมตร
- จังหวัดหนองคาย	ระยะทาง	303	กิโลเมตร
- จังหวัดมุกดาหาร	ระยะทาง	104	กิโลเมตร
- จังหวัดอำนาจเจริญ	ระยะทาง	192	กิโลเมตร
- จังหวัดอุบลราชธานี	ระยะทาง	271	กิโลเมตร

ระหว่างอำเภอ

- อำเภอท่าอุเทน	ระยะทาง	27	กิโลเมตร
- อำเภอปลาปาก	ระยะทาง	44	กิโลเมตร
- อำเภอโพนสวรรค์	ระยะทาง	45	กิโลเมตร
- อำเภอเรณูนคร	ระยะทาง	51	กิโลเมตร
- อำเภอธาตุพนม	ระยะทาง	52	กิโลเมตร
- อำเภอศรีสงคราม	ระยะทาง	67	กิโลเมตร
- อำเภอนาแก	ระยะทาง	78	กิโลเมตร
- อำเภอนาทม	ระยะทาง	86	กิโลเมตร
- อำเภอบ้านแพง	ระยะทาง	93	กิโลเมตร
- อำเภอนาหว้า	ระยะทาง	95	กิโลเมตร
- อำเภอวังยาง	ระยะทาง	71	กิโลเมตร

2. ทางอากาศ

มีสนามบินสำหรับขนส่งผู้โดยสารและสินค้า อยู่ห่างจากจังหวัด 15 กิโลเมตร ตามเส้นทางนครพนม – สกลนคร บริษัท ซึ่งมีสายการบินนกแอร์ เปิดให้บริการเที่ยวบิน ไป – กลับ จากกรุงเทพฯ - จังหวัดนครพนมทุกวัน

Flight Schedule

☒ All Airports

☐ Don Mueang airport/Nok Air

☐ Suvarnabhumi airport/Thai Airways

One Way

Bangkok (Don Mueang)

To

Nakhon Phanom

3:28:2011

Search

Bangkok (Don Mueang) to Nakhon Phanom - Thursday, 24 March 2011

◀ Previous Week

Next Week ▶

Date/Time	MON 21	TUE 22	WED 23	THU 24	FRI 25	SAT 26	SUN 27
14:00	DD9520 14:30-16:10	DD9520 14:30-16:10	DD9520 14:30-16:10	DD9520 14:30-16:10		DD9520 14:30-16:10	
16:00					DD9524 16:10-17:50		DD9524 16:10-17:50

◀ Previous Week

Next Week ▶

ภาพที่ 4.10 ตัวอย่างตารางการบินสายการบินนกแอร์ เส้นทางกรุงเทพฯ – นครพนม

(www.nokair.com, 2554)

3. ทางน้ำ

มีเรือยนต์ข้ามฟากระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่ด่านศุลกากรนครพนม และจุดผ่อนปรนทั้ง 4 แห่งที่มีเขตพื้นที่ติดกับแม่น้ำโขงและสปป.ลาว ได้แก่

- บ้านดอนแพง อ.บ้านแพง - บ้านนุ่งกลาง เมืองปากกระด้าง สปป.ลาว
- บ้านท่าอุเทน อ.ท่าอุเทน - บ้านหินบูน เมืองหินบูน สปป.ลาว
- บ้านธาตุพนม อ.ธาตุพนม - บ้านปากเซบั้งไฟ เมืองหนองบก สปป.ลาว
- บ้านหนองท่า อ.เมือง - บ้านปากเป้ง เมืองท่าแขก สปป.ลาว

เส้นทางที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดนครพนม ถ่ายโอนภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อปี 2546 - 2550 จำนวน 258 สาย และปี 2552 จำนวน 18 สาย รวมระยะทางทั้งสิ้น 782.353 กิโลเมตร และยังมีโครงข่ายทางหลวงชนบท กรมทางหลวงชนบท ที่อยู่ในความรับผิดชอบของทางหลวงชนบทจังหวัดนครพนม จำนวน 32 สาย ระยะทางรวมทั้งสิ้น 544.832 ตารางกิโลเมตร

4.1.4 ด้านการบริการและการท่องเที่ยว

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดนครพนม (2553) กล่าวว่า การท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนม เมื่อปี 2550 มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยพิจารณาจากสถิติของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า มีผู้มาเยี่ยมเยือนรวมทั้งสิ้น 659,607 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.36 จากปี 2549 จำแนกเป็น นักท่องเที่ยว จำนวน 303,206 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.89 และนักท่องเที่ยว จำนวน 356,401 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.56 มีระยะเวลาพำนักรเฉลี่ย 2.71 วัน ลดลงร้อยละ 0.05 ทำให้จังหวัดนครพนมมีรายได้จากการท่องเที่ยว จำนวน 992.12 ล้านบาท เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.75 สถานการณ์การท่องเที่ยวของนครพนม เมื่อปี 2550 มีอัตราการเติบโตขึ้น โดยตลาดหลักมาจากผู้เยี่ยมชมคนไทย ส่วนใหญ่เป็นการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคเดียวกันมากที่สุด รองลงมา คือ กรุงเทพฯและมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวเยี่ยมชมญาติ และประชุมสัมมนาในส่วนผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติ เป็นการเดินทางท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียมากที่สุด มีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างสูง ได้แก่ ประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาวและเวียดนาม ที่นิยมเดินทางข้ามฝั่งโขงเข้ามาจับจ่ายซื้อของอุปโภคบริโภค มีพฤติกรรมท่องเที่ยวแบบเข้าไปเย็นกลับ ขณะที่นักท่องเที่ยวจากภูมิภาคยุโรป เดินทางเข้ามาเป็นอันดับที่สอง แต่กลับมีการปรับตัวลดลงค่อนข้างมาก สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้ามา นิยมพักบ้านญาติและเพื่อน โดยการเดินทางส่วนใหญ่นิยมใช้รถส่วนตัวและรถโดยสารประจำทางมากที่สุด ด้านสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังคงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ โดยเฉพาะชาวเวียดนาม ได้แก่ หมู่บ้านมิตรภาพไทย-เวียดนาม (บ้านโฮจิมินห์)

ในภาพรวมจังหวัดนครพนมมีแนวโน้มการเติบโตด้านการท่องเที่ยวสูงอันเนื่องมาจากเป็นจังหวัดที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นด้านสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรม และมีแม่น้ำโขงเชื่อมโยงหรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องเพิ่มขึ้นในทุกปีถึงแม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากหลายปัจจัย อาทิ ปัญหาด้านการเมืองของประเทศเป็นต้น จุดแข็งอีกประการด้านการท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม คือ กิจกรรม/งานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เช่น งานไหลเรือไฟ งานนมัสการพระธาตุพนม งานสงกรานต์ (งานบุญปีใหม่ไทยลาว) เป็นต้น

4.2 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครพนม

4.2.1 ชนเผ่าผู้ไทย

4.2.1.1 ด้านคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) ด้านประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมา

กลุ่มชนชาวผู้ไทยในจังหวัดนครพนม อาศัยอยู่รวมกันในที่ซึ่ง อำเภอรณนคร ซึ่งเกือบจะทั้งหมดมีสายเลือดเป็นชาวผู้ไทย พูดภาษาผู้ไทย ตามพงศาวดารล้านช้าง ได้กล่าวไว้ว่า ชาวผู้ไทยเหล่านี้ได้อพยพมาจากดินแดนอันไกลโพ้น ณ เมืองน้ำน้อยอ้อยหนู หรือเมืองแกนใน แคว้นสิบสองจุไทย ซึ่งในปัจจุบันคือ เมืองเดียนเบียนฟูของประเทศเวียดนาม และมีชาวผู้ไทยอาศัยอยู่ โดยมีเครื่องแต่งกายคล้ายคลึงกับชาวผู้ไทยที่เรณูนครมาก สิบสองจุไทหรือสิบสองเจ้าไทยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าผู้ไทยคำ 8 เมือง ผู้ไทยขาว 4 เมือง รวมผู้ไทยคำและผู้ไทยขาวมี 12 เมือง จึงเรียกดินแดนส่วนนี้ว่า “สิบสองจุไทย” โดยมีปู่เจ้าลางเซิง ขุนเคก ขุนกาน เป็นผู้ปกครองชาวผู้ไทยให้อยู่เย็นเป็นสุขมาช้านาน ต่อมาเมืองน้ำน้อยอ้อยหนูเกิดความอดอยากยากแค้นลง พญาก่า ซึ่งเป็นหัวหน้าของชาวผู้ไทยคนหนึ่งได้พาชาวผู้ไทยกลุ่มหนึ่งอพยพหนีมาอยู่ที่วัดอ่างคำ แขวงสุวรรณเขต ประเทศลาว แต่ก็ถูกชาวข่าและจีนฮ่อรุกราน และจับเอาพญาเตโช หัวหน้าชาวผู้ไทยไป พญาเตโชได้ ตั้งเสียลูกหลานชาวผู้ไทยว่าอย่าอยู่เมืองวังเลย ให้พากันอพยพข้ามฟากแม่น้ำโขงไปอยู่ฝั่งขวาเถิด (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, 2547) ชาวผู้ไทยโดยการนำของท้าวเพชร ท้าวสายจึงพาชาวผู้ไทยจากเมืองวัง เข้ามาอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง โดยการต่อเรือและแพล่องมาตามแม่น้ำโขง ข้ามหิมาที่ฝั่งบ้านพระกลางท่า เขตอำเภอรณนคร พระภิกษุพาเจ้าสำนักธาตุนมเวลานั้นได้แนะนำให้ไปตั้งบ้านเรือนที่ “คงหวายสายบ่อแก” ชาวผู้ไทยจึงอพยพหนีกันต่อไปและตั้งบ้านเรือนขึ้นใหม่ให้ชื่อว่า “เมืองเว” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ท้าวสายเป็น “พระแก้วโกมล” เจ้าเมืองคนแรกและยกเป็นเมืองเรณูนคร ขึ้นกับเมืองนครพนม ปัจจุบันคืออำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, ม.ป.ป.)

2) ด้านสุนทรียศาสตร์

ลักษณะเด่นของการแต่งกาย

- ชาย กางเกงขาก๊วยสวมเสื้อหม้อฮ่อมนิลสีเงิน คอพระราชทานขลิบแดง กระจุกทองหรือเงิน ผ้าแพรลายเลงไหม (ผ้าขาวม้าไหม) มัดเอว ประแป้ง แต่งหน้า คอกไม้ทัดหู ข้อมือ ข้อเท้าสวมกำไลเงิน

- หญิง ผ้าถุงสีน้ำเงิน สวมเสื้อแขนกระบอกสีน้ำเงินขลิบแดง ประดับด้วยกำไลและสร้อยทองหรือเงิน คาดสไบสีต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นสีขาว

ภาพที่ 4.11 การแต่งกายของชนเผ่าผู้ไทย

ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

ไพโรจน์ เพชรสังหาร (2531) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรมชนเผ่าผู้ไทย ดังนี้

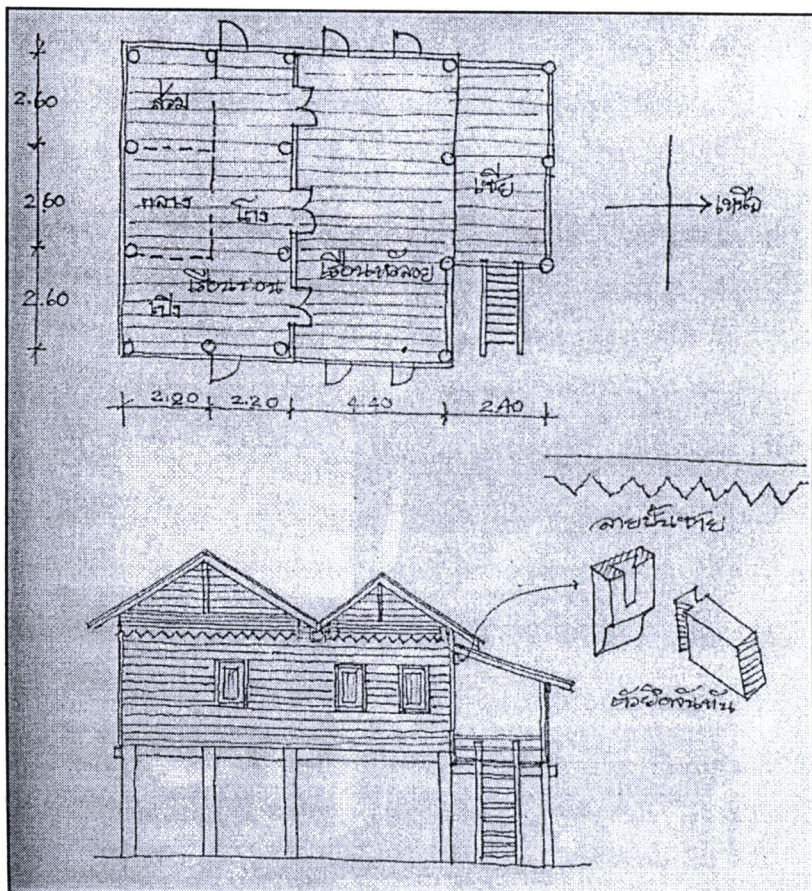
เรือนแบบทรงสูง เป็นเรือนผู้ไทยแบบดั้งเดิม จะยกพื้นสูงทั้งนี้เพราะในอดีตในบางพื้นที่จะเป็นที่ราบลุ่มเพื่อป้องกันน้ำท่วม และป้องกันสัตว์ร้ายต่าง ๆ เพราะในอดีตเป็นป่าดงดิบเพื่อประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์และเป็นพื้นที่หัตถกรรมในครอบครัว วัสดุที่นำมาสร้างเรือนแบบทรงสูงจะทำจากไม้ทั้งหมด เริ่มจากเสาไม้เนื้อแข็งทั้งต้นมีขนาดใหญ่อาจากเป็นเสากลมหรือเสาเหลี่ยม ตามสภาพการใช้งาน เช่นเดียวกับกับโครงหลังคาจะทำจากไม้เนื้อแข็ง มุงด้วยหญ้าคาหรือใช้ไม้เนื้อแข็งที่เรียกว่า “แป้นมุง” ส่วนรูปแบบของหลังคาอาจเป็นจั่วเดี่ยวหรือจั่วสองหลังติดกันที่เรียกว่าเรือนแฝด โดยมีลักษณะโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์คือ “บ้านลม” จะนิยมตกแต่งโดยการแกะสลักไม้เป็นลวดลายต่าง ๆ ใว้อย่างสวยงาม ส่วนการยึดส่วนต่าง ๆ ของบ้านจะใช้สลักไม้สลักเหล็ก ตามความเหมาะสม สำหรับฝาบ้านจะใช้ไม้เนื้อแข็งโดยเลื่อยเป็นแผ่นตามความยาว แล้วนำมาตียึดตามแนวนอน ส่วนฝาบ้านอีกลักษณะหนึ่งจะเรียกว่า “ฝาขัดแตะ” โดยนำไม้ไผ่มาสานเป็นเป็นแผ่นขนาดใหญ่ หรืออาจสานเป็นลายห่าง 2 แผ่น แล้วนำใบตองกงมาวางซ้อนอยู่ข้างในเรียกว่า “ฝาใบตองกง” ส่วนพื้นทำจากไม้เนื้อแข็งหน้ากว้างปูเป็นแนวยาวของเรือน หรืออาจใช้ไม้

ไผ่ที่เรียกว่า “ฟากไม้ไผ่” ฟากไม้ไผ่จะใช้ในเรือนขนาดเล็ก หรือเถียงนาสำหรับการพักอาศัยในฤดูกาลทำนา

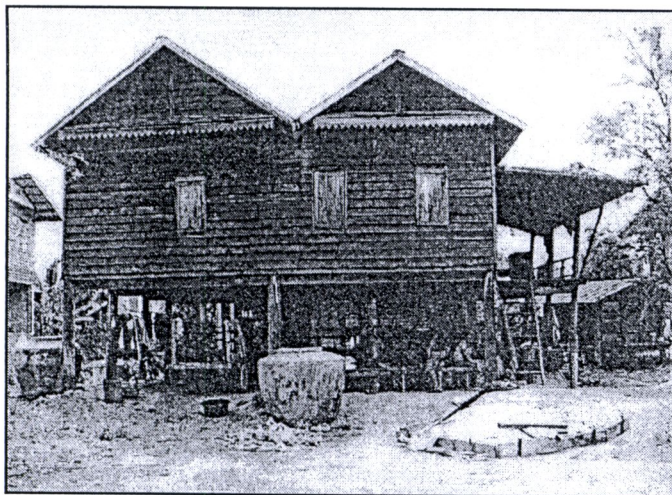
เรือนผู้ไทยแบบทรงสูงจะใช้นันไคหรือ “กะไค” เพื่อขึ้นสู่ตัวเรือน จะมีลักษณะเป็นบันไดเจาะไม่มีราวสามารถเคลื่อนย้ายได้

เรือนแบบทรงสูง 2 ชั้น เป็นเรือนผู้ไทยแบบประยุกต์ในยุคต่อมา มีการก่อสร้างหลังปี พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ลักษณะของโครงสร้างจะเป็นจั่วแหลม มุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง ส่วนมากจะเป็นบ้านของผู้มีฐานะในหมู่บ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายในหมู่บ้าน

เรือนผู้ไทยแบบทรงต่ำ เป็นเรือนพักอาศัยที่ปลูกสร้างภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้รับอิทธิพลจากฝรั่งเศสคล้าย ๆ กับตึกดิน โดยฝีมือของช่างชาวญวนอพยพ ลักษณะของรูปทรงของบ้านจะคล้ายเพิงหมาแหงนยกพื้นสูงหรือใช้พื้นดิน ซึ่งส่วนมากจะเป็นร้านขายสินค้าในชุมชน ลักษณะของเรือนพักอาศัยของชาวผู้ไทยในอดีต จึงเน้นในเรื่องของประโยชน์ในการใช้สอยเป็นหลัก

ภาพที่ 4.12 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชนเผ่าผู้ไทย (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.13 เรือนนอนชนเผ่าผู้ไทย (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.14 ลักษณะบันไดของชนเผ่าผู้ไทยเป็นเลขที่ 9 ชั้น (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

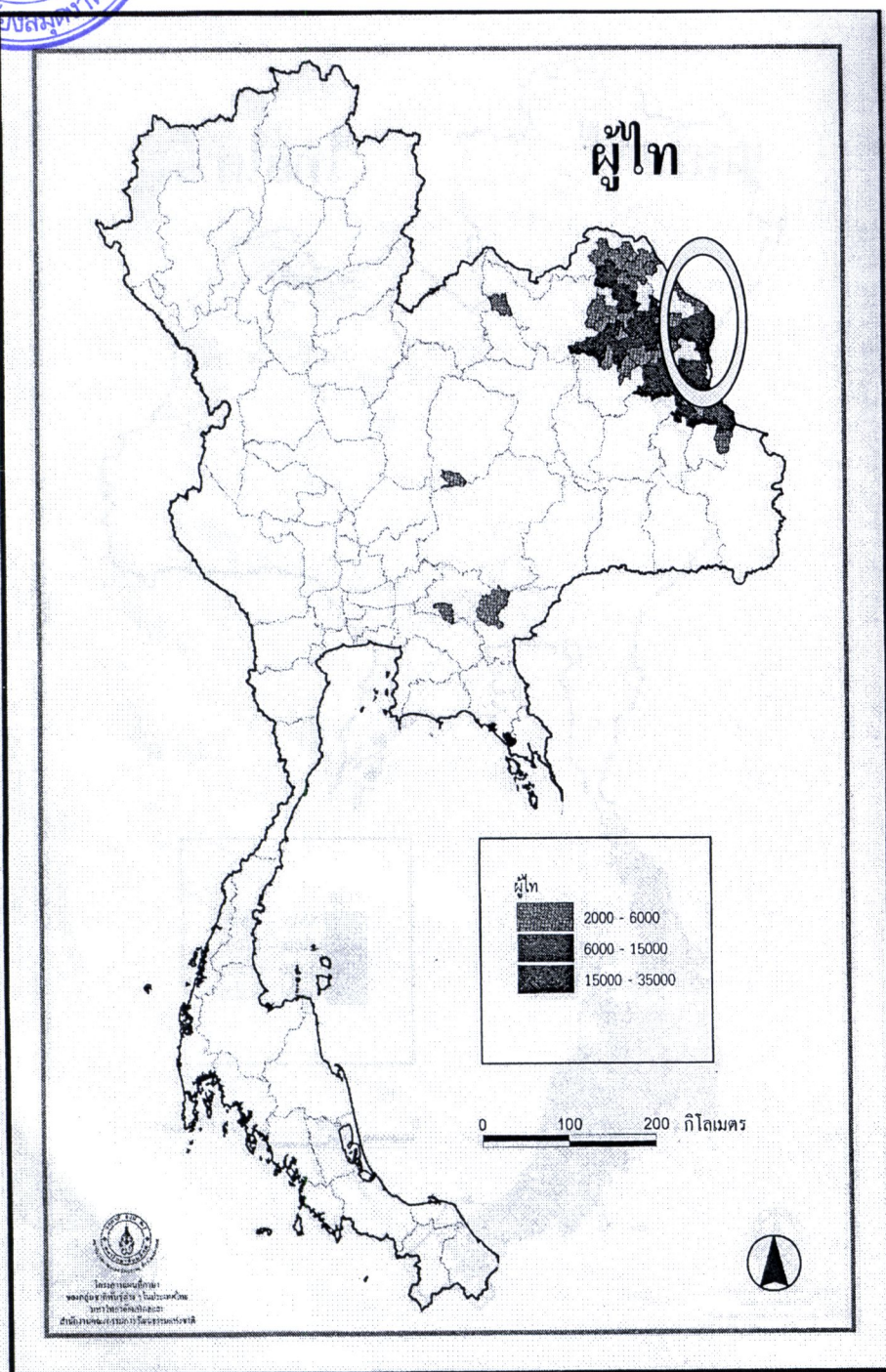
ภาษา

ชาวผู้ไทยในภาคอีสานนิยมพูดภาษาผู้ไทยในชีวิตประจำวัน ใช้ภาษาไทยอีสานและภาษาไทยกลางในเวลาติดต่อราชการ หรือในการค้าขายต่างพื้นที่ ส่วนภาษาเขียนตามประวัติในพงศาวดารต่าง ๆ ได้กล่าวถึงผู้ไทยว่ามีอักษรใช้เป็นของตนเอง แต่จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่พบว่าชาวผู้ไทยไม่มีภาษาเขียน (ผู้สูงอายุได้เล่าว่า ผู้ไทยไปขออนั่งสื่อกจากเทวดาได้มาก็จดจารลงในหนังควาย มากลางทางฝนตกหนักหนังควายเปียกจึงนำไปตากแดด และมีสุนัขมากาบไปกินเสีย) ในปัจจุบันชาวผู้ไทยรับอักษรลาวและอักษรธรรมมาใช้ในการเขียน ภาษาผู้ไทยมีลักษณะสำคัญคือ หน่วยเสียงพยัญชนะแตกต่างจากหน่วยเสียงภาษาไทยกลาง 5 หน่วยเสียง มี ข จ/ช ย/ญ ฝ/ฟ และ ร เสียงพยัญชนะตัวสะกด ก ไม่มีและภาษาผู้ไทยส่วนมากออกเสียงเป็นสระเออ สระเอียเป็นสระเอ สระอัวเป็นสระโอ และสระ ใ ไอ้ย บางคำเป็น สระ เอ-อ ฯลฯ (สมใจ คำรงสกุล, 2546 อ้างจาก อรทัย โสวรรณ , 2517)

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบภาษาไทยกลางกับภาษาผู้ไทย

ภาษาไทยกลาง	ภาษาผู้ไทย
ไปไหน (มา)	ไปชีเลอ (มา)
ไม้บรรทัด	ไม้บันทัด
หนังสือ	หนังสือ
กระดานดำ	กะดำนดำ
แปรงลบกระดาน	แปงลบกะดำน
ทานข้าววิจัย	กินเฮาแล้วเบาะ
บ้าย	ตะเงน่ก้อย
เข้ามิด	ญ่ามไ้กัซัน, เกอติเงง
อนิจจา	ชีโต้น

(สมใจ คำรงสกุล, 2546 อ้างจาก อรทัย โสวรรณ, 2517)

ภาพที่ 4.15 แผนที่ภาษาชนเผ่าผู้ไทในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ประเพณีและการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

การฟ้อนผู้ไทย การฟ้อนผู้ไทยนับเป็นการแสดงศิลปะและวัฒนธรรมแบบพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวผู้ไทยที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน จากบรรพบุรุษของชาวผู้ไทยในสมัยก่อนเรียกการฟ้อนรำแบบนี้ว่า “ฟ้อนละครไทย” เป็นการแสดงออกให้เห็นถึงความสามัคคีในหมู่คณะเดียวกัน โดยการจับกลุ่มเล่นฟ้อนรำกันอย่างสนุกสนานในงานเทศกาลเดือนห้าและเดือนหก ซึ่งจะมีประเพณีบุญบั้งไฟและมีการเฉลิมฉลองเพื่อนมัสการองค์พระธาตุเรณูในการฟ้อนรำสมัยก่อนนั้น เป็นการฟ้อนรำตามความถนัดและความสามารถ ความชำนาญของแต่ละบุคคล ไม่ได้เน้นความเป็นระเบียบหรือความพร้อมเพรียงกัน แต่เน้นลีลาท่าฟ้อนรำต่าง ๆ ที่แสดงออกมา ส่วนมากเป็นชายล้วน ๆ จับกลุ่มฟ้อนรำเพื่ออวดสาว ๆ ปัจจุบันเป็นการฟ้อนรำของหญิงชายคู่กัน โดยยึดการรำแบบดั้งเดิมเป็นหลัก นับเป็นศิลปะที่สวยงามละเอียดอ่อนหาดูได้ยากยิ่งในปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 4.16 ฟ้อนผู้ไทย (ที่มา: www.212cafe.com , 2551)

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่า

เดิมทีชาวผู้ไทยนับถือผีดำ คือ ผีบิดา มารดา หรือ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ตายไปแล้วผีเหล่านี้เป็นผู้ปกครองคอยดูแลการกระทำของลูกหลานญาติพี่น้องอยู่เสมอ เมื่อมีการผิผีหรือลูกหลานกระทำผิดต้องมีการเหยาเพื่อตรวจสอบว่าเป็นผีใดที่ทำให้ลูกหลานไม่สงบสุขและต้องแก้ตามที่ผีบอกมา กับทั้งผู้ไทยมีการนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อยู่ที่เมืองวังในลาว ดังนั้นผู้ไทยจึงรู้จักทำบุญ ปัจจุบันชาวผู้ไทยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับการนับถือผี โดยยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณี ในการดำรงชีวิตของชาวอีสาน คือ การปฏิบัติตามฮีตสิบสองครองสิบสี่

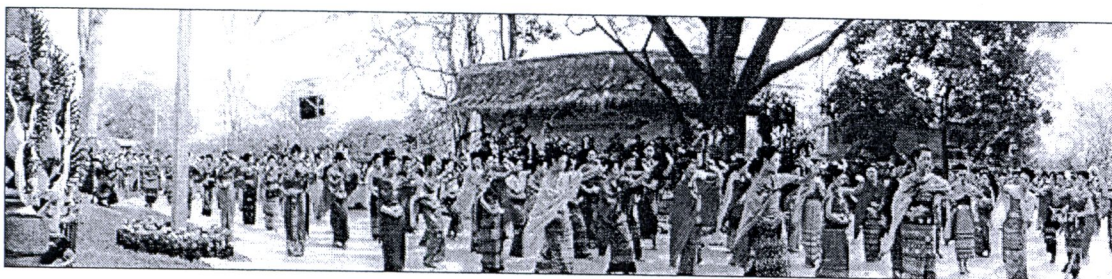
การเลี้ยงผีหมอเหยา

จัดในเดือน 3 หรือเดือน 4 (แต่ละหมู่บ้านจัดไม่ตรงกัน) หมอเหยา มีทั้งหญิงและชาย คือ ผู้ที่เป็นสื่อกลางระหว่างคนกับผี โดยการล่า (ร้อง) ให้เข้ากับเสียงปี่เสียงแคน เมื่อลูกหลานผู้ไทยเจ็บไข้ในบ้าน เชื่อกันว่าเพราะผีกระทำ จึงเชิญหมอเหยามาทำพิธี เพื่อจะได้ทราบว่าคนไข้ไปผิผีตนใด และผีต้องการอะไร แล้วจัดการให้ (แก้ผี) ผีก็จะเลิกกระทำต่อคนไข้และคนไข้ก็หายเป็นปกติ พิธีการเหยามีหลายอย่าง เช่น เหยาธรรมดาทั่วไปแก้เจ็บไข้ เหยาแก้บน เหยาเรียกขวัญ ฯลฯ และมีการตั้งเครื่องคาย (เครื่องยกครู) ต่างกัน (สมใจ คำรงสกุล, 2546)

ในด้านการเลี้ยงผีหมอเหยานั้นยังคงมีการปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบัน และมีการจัดประเพณีเลี้ยงผีหมอเหยาเป็นประจำทุกปี

4) ด้านกระบวนการอนุรักษ์

ชนเผ่าผู้ไทยมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเป็นประจำทุกปี เช่น การรำนูชาพระธาตุพนม การจัดกิจกรรมวันผู้ไทย การจัดงานบุญเดือนสี่ เป็นต้น

ภาพที่ 4.17 กิจกรรมวันผู้ไทยปี 2553 (<http://gallery.renunakhon.ac.th>, ม.ป.ป.)

4.2.1.2 ด้านกายภาพของพื้นที่

1) ด้านสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

บ้านเรณู ตำบลเรณู อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.18 ที่ตั้งของชนเผ่าผู้ไทย (<http://maps.google.co.th>, 2553)

2) ด้านการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

รถยนต์ส่วนบุคคล

จากตัวจังหวัดนครพนมไปทางใต้ 51 กิโลเมตร ตามทางหลวงหมายเลข 212 ถึงประมาณกิโลเมตรที่ 44 เลี้ยวขวาไปตามทางหลวงหมายเลข 2031 อีกประมาณ 7 กิโลเมตร

รถโดยสารประจำทาง

การเดินทาง จากสถานีขนส่ง ยังไม่มีรถจากอำเภอเมืองไปอำเภอเรณูนครโดยตรง ต้องขึ้นรถนครพนม – มุกดาหาร และลงตรงแยกบ้านหลักศิลา จากนั้นเหมารถสามล้อเครื่องเข้าไป

4.2.1.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

มีการสร้างศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าผู้ไทยขึ้นภายในบริเวณวัดพระธาตุ เรณู การจัดแสดงบ้านผู้ไทยเพื่อจำลองวิถีชีวิตของคนในชนเผ่าผู้ไทย นอกจากนี้ยังจัดให้มีโรงละคร เมืองเว เพื่อทำการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าผู้ไทยให้นักท่องเที่ยวได้รับชมและศึกษา ตามวัน และเวลาที่กำหนดไว้

ภาพที่ 4.19 เฮือนผู้ไทย

ภาพที่ 4.20 โรงละครเมืองเว

2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

เทศบาลตำบลเรณูนครได้ร่วมมือกับโรงเรียนเรณูนครวิทยานุกูลในการจัดมัคคุเทศก์น้อยท้องถิ่นเพื่อนำชมสถานที่สำคัญของชนเผ่าผู้ไทย ทั้งภาคภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังจัดให้มีเวทีแสดงศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าผู้ไทย เพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมผู้ไทยอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 4.21 ลานแสดงศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าผู้ไทย

ภาพที่ 4.22 เวทีแสดงศิลปวัฒนธรรมผู้ไทย

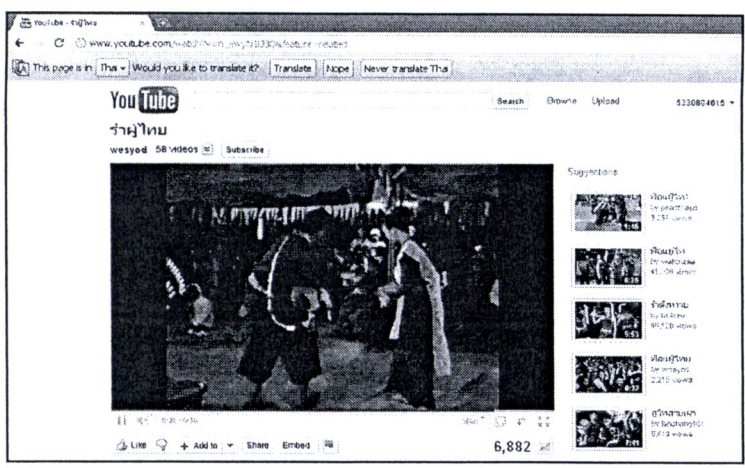
4.2.1.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนเผ่าเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เนื่องจากเป็นชนเผ่าที่มีความโดดเด่นในหลายด้าน เช่น ภาษา การรำผู้ไทย การแต่งกาย

2) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าผู้ไทยมีการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมชนเผ่า และการท่องเที่ยว โดยการนำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต

ภาพที่ 4.23 การนำเสนอศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าผู้ไทยผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต (www.youtube.com, 2553)

4.2.1.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การรำผู้ไทยร่วมกับคนในชนเผ่า นอกจากนี้ประชาชนยังมีรายได้จากการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจากการบริการบ้านพักและการจำหน่ายของที่ระลึก

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนเผ่าให้นักท่องเที่ยวและบุคคลที่สนใจ นอกจากนี้ยังมีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าเสมือนกับเป็นคนในชนเผ่าผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่จัดขึ้น

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

มีการประเมินผลการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวยังไม่มากนัก แต่ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา นั้นจะมีการประเมินผล และให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อนำไปประเมินผลการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

4.2.2 ชนเผ่าไทยกะเลิง

4.2.2.1 ด้านคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) ด้านประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมา

กะเลิง เป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาษากลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับชนเผ่าไทยญ้อ ไส้ แสก ผู้ไทยและเวียตนาม ซึ่งมีอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม กะเลิงมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ชนเผ่ากะเลิงได้อพยพมาตั้งแหล่งอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณ 100 ปีเศษ ตั้งแต่มีการปราบเจ้าอนุวงศ์ในรัชกาลที่ 3 และมีการอพยพครั้งใหญ่ ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดศึกกบฏฮ่อในปี พ.ศ. 2416 ปัจจุบันมีชนเผ่ากะเลิงในประเทศไทย ที่จังหวัดนครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ มุกดาหาร ในจังหวัดนครพนม มีกะเลิงอาศัยอยู่ทั่วไปแทบทุกอำเภอ เช่น อำเภอเมืองนครพนม อำเภอท่าอุเทน อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม อำเภอปลาปาก อำเภออื่น ๆ ก็มีอยู่บ้าง (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, 2547)

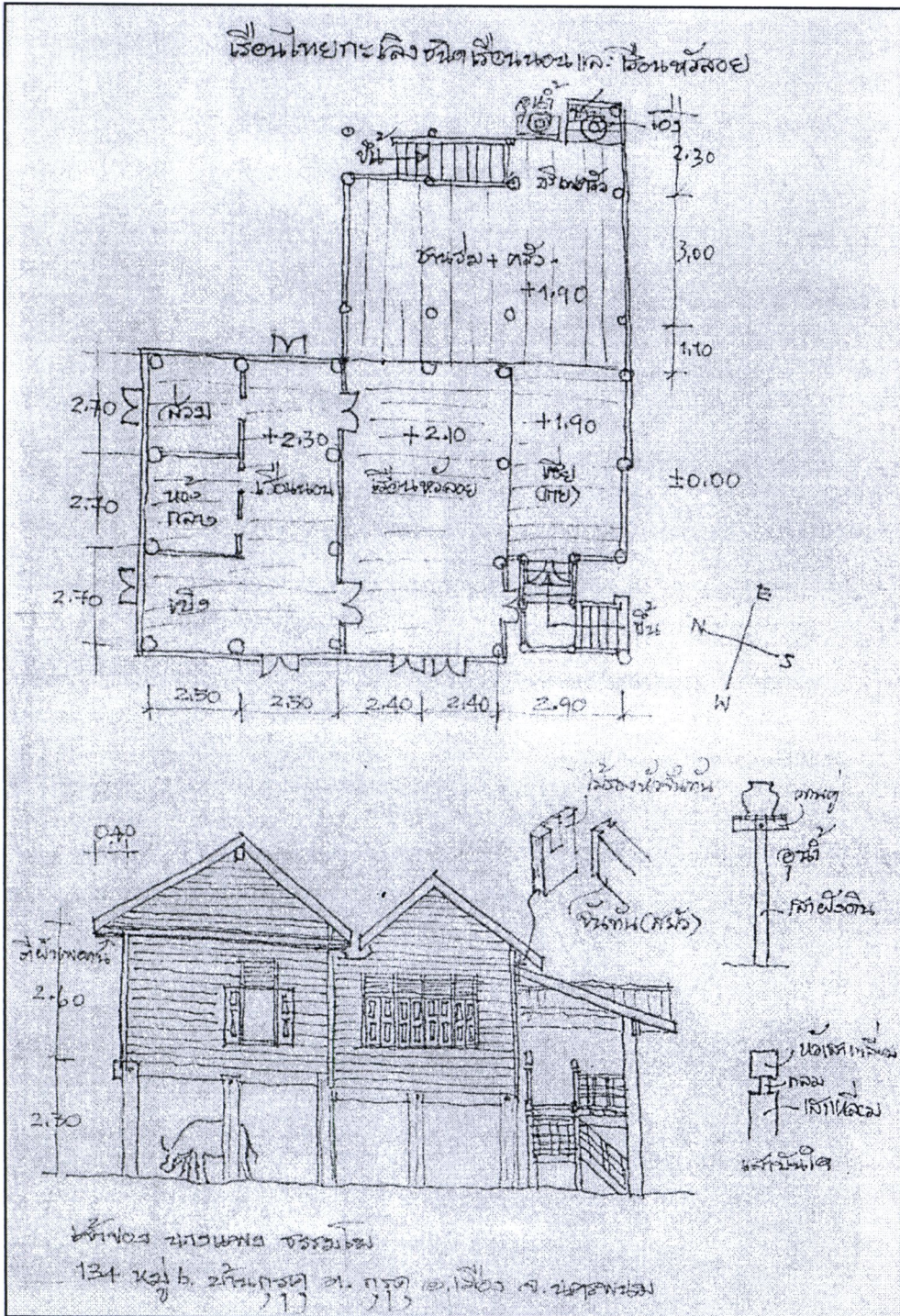
2) ด้านสุนทรียศาสตร์

ลักษณะเด่นของการแต่งกาย

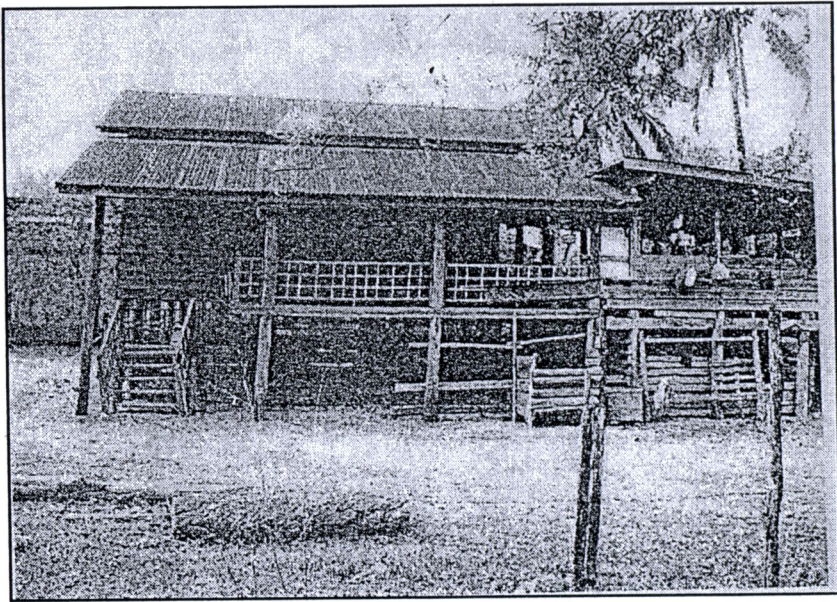
ไม่ปรากฏในตำนานใด แต่คาดว่า การแต่งกายจะคล้ายกับไทแสก (วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครพนม, 2542)

ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

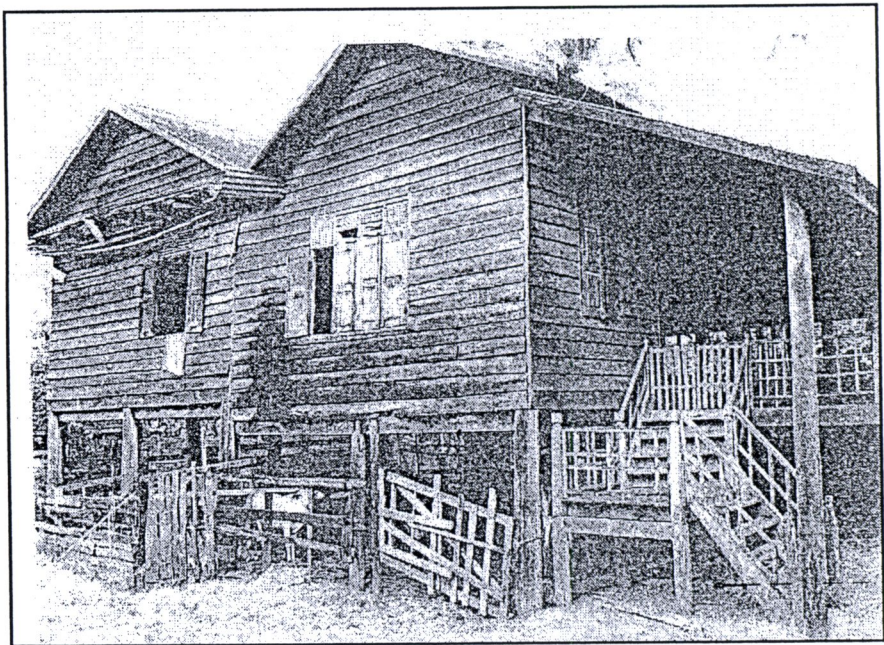
วิจิต คลังบุญครอง (2550) กล่าวว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชนเผ่าไทยกะเลิงมีทั้งแบบเรือนนอนและเรือนหัวลอย ดังนี้

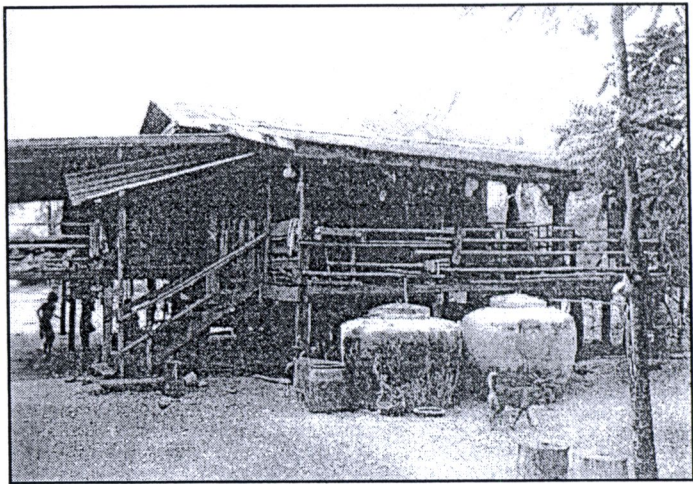
ภาพที่ 4.24 เรือนไทยกะเลิงชนิดเรือนนอนและเรือนหัวลอย (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.25 เรือนนอน เรือนหัวลอย (หอลอย) เข็ย (เกข) เรือนครัว (เรือนไฟ) ทรงเพิงหมาแหงน
(วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.26 เรือนนอน เรือนหัวลอย (หอลอย) เข็ย (เกข) (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.28 เรือนเชียบ (เกย) คั่นไคม้า (วิชิต คลังบุญครอง, 2550)

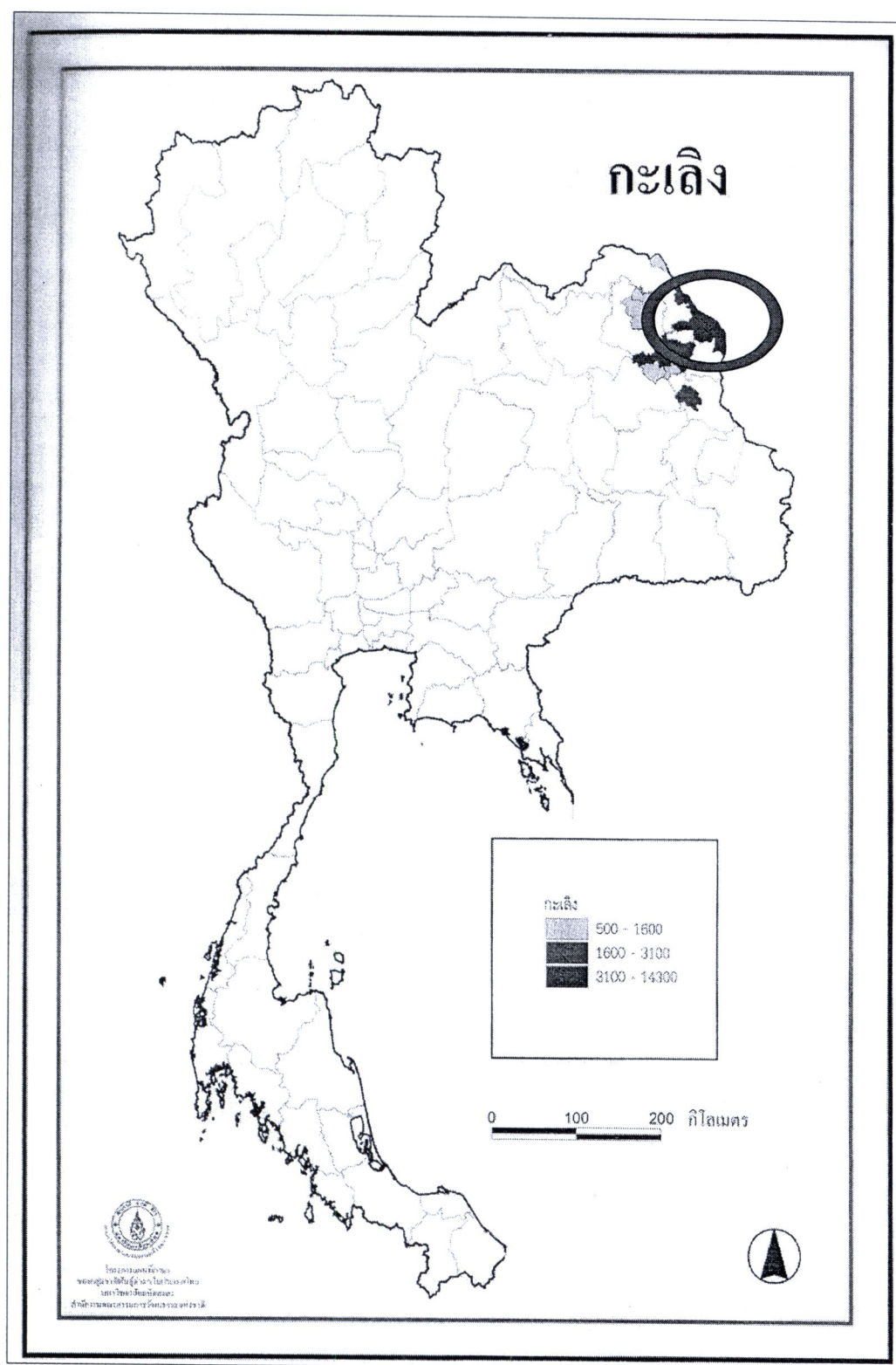
ภาษา

ภาษากะเลิงจัดอยู่ในตระกูลภาษาไทย เช่นเดียวกับภาษาผู้ไทย ภาษาญ้อ ภาษากะเลิงไม่มี ฟ ใช้ พ แทน เช่น ไฟฟ้า (ไฟฟ้า) ไม่มี ฝ ใช้ ผ แทน เช่น ผาค (ผาค) ไม่มี ร ใช้ ล แทน ฮ แทน เช่น ลำ (ลำ) ฮกเฮื้อ (รกรื้อ) ไม่มี ช ใช้ ซ แทน เช่น ชม (ชม) มีอักษรควบบางคำ เช่น ขว้าม (ข้าม) สวาบ (สวบ) กินอย่างมูมมาม เช่น หมูสวาบฮ้า ทวาย (ทวย)

ตารางที่ 4.3 เปรียบเทียบภาษาไทยกลางกับภาษากะเลิง

ภาษาไทยกลาง	ภาษากะเลิง
พ่อ	อีโพะ
แม่	อีเบะ
ไป	ไป๋
นา	น้ำ
ใหญ่	หญ่

ปทุมทิพย์ ม่านโลกสูง (ม.ป.ป.)

ภาพที่ 4.29 แผนที่ภาษาชนเผ่าไทยกะเลิงในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ประเพณีและการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

ประเพณีที่ชาวกะเลิง บ้านกูรูกู จัดทำเป็นงานบุญยิ่งใหญ่ คือ บุญเผวส (เทศน์มหาชาติ) ซึ่ง 3 ปี จะจัดขึ้นครั้งหนึ่ง เพราะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก นอกจากนี้ยังมีประเพณีเลี้ยงผีซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 4.30 ลักษณะของการจัดงานบุญเผวส (www.thai-esan.net, ม.ป.ป.)

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่า

การเกิด ซึ่งใช้หมอดำแบ ตัดสายรกด้วยไม้ไผ่ที่มีความคม ผู้เป็นแม่ต้องอยู่คำ (อยู่กรรม) ใช้เวลา 7 วัน 14 วัน หรือ 21 วัน โดยแม่และเด็กนอนอยู่บนแคร่ไม้ไผ่ สูงประมาณ 1 สอก ข้างแคร่มีกองไฟ 2 กอง ไม้ค้ำน้ำอาบ และค้ำสมุนไพรเป็นยาบำรุงร่างกาย (แก่นไม้แดง ไม้จิก รากไม้หนว้าว และใบของไม้ตั้งตุน) ให้แม่ดื่มน้ำละ 3 – 4 หม้อ (ปรับปรุงจาก สมใจ คำรงสกุล, 2546)

การเหยา

เมื่อมีคนในชนเผ่าล้มป่วยลงแล้วรักษาไม่หาย จะให้ผีหมอเป็นผู้รักษา เรียกว่า “การเหยา” คือ ผีหมอจะเชิญผีลงมารักษาหรือบอกแนวทางรักษา ถ้าป่วยเพราะผีจะต้องเชิญผีออกจากร่าง ผีหมอจะเป็นสื่อกลางระหว่างคนกับผี ผีหมอมือ 2 ประเภท คือ

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยกะเลิงตำบลกรูคู สามารถเดินทางเข้าถึงได้โดยใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 22 อำเภอสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร – จังหวัดนครพนม ถนนมีคุณภาพดี มีรถประจำทางผ่านหลายสาย ไม่มีปัญหาเรื่องภัยธรรมชาติ สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี แต่ยังไม่มีการจัดรถบริการจากเส้นทางหลักเข้าสู่ชุมชน

4.2.2.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

มีการจัดการระบบสาธารณูปโภคเพื่อบริการใช้คนในชนเผ่าและนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ แต่ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่า เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและหลักฐานสำคัญของชนเผ่าให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาทำการศึกษา

2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

ยัง belum มีการจัดบริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ยัง belum มีการจัดที่พักและเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ หากนักท่องเที่ยวต้องการที่พักจำเป็นต้องเดินทางเข้าไปพักยังอำเภอเมืองนครพนม ซึ่งอยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 25 กิโลเมตร

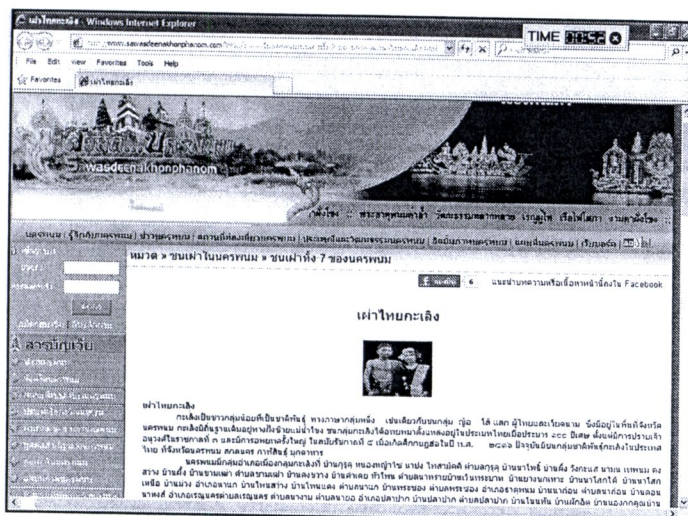
4.2.2.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยกะเลิงมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของจังหวัดนครพนม เนื่องจากมีภาษาที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้ยังมีการร่วมแสดงศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าร่วมกับชนเผ่าอื่นๆ ในจังหวัดนครพนมทุกปี

2) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยกะเลิงมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของชนเผ่าผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์และอินเทอร์เน็ต ดังนี้

ภาพที่ 4.32 การนำเสนอภาพลักษณ์ของชนเผ่าไทยกะเลิงผ่านอินเทอร์เน็ต
(www.sawasdeenakhonphanom.com, 2553)

4.2.2.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

เมื่อชนเผ่าไทยกะเลิงมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชนเผ่า คนในชนเผ่าจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยมีการแบ่งหน้าที่กันเพื่อให้ปฏิบัติงานในส่วนต่าง ๆ ตามที่ตนถนัดการท่องเที่ยวภายในชนเผ่า ยังไม่มีการจัดรูปแบบและพัฒนาให้เกิดมาตรฐานอย่างเป็นรูปธรรม

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ยังไม่มีการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวมากนัก แต่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชนเผ่าไทยกะเลิง เมื่อมีการจัดงานบุญหรือประเพณีของชนเผ่า

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

ยังไม่มีการจัดมุกถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อบอกความรู้สึก และข้อชี้แนะในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวหรือรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชนเผ่าไทยกะเลิง

4.2.3 คนเผ่าไทยแสก

4.2.3.1 ด้านคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) ด้านประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมา

แสก เป็นชนกลุ่มน้อยภาคอีสานเผ่าหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ เผ่าที่มีอยู่ในประเทศไทย เดิมชาวแสกมีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองรองขึ้นกับกรุงเวียงจันทน์ทางตอนกลางของประเทศเวียดนามและจีน คนเผ่าแสกเป็นชนเผ่าที่มีความอู่อสาเหบบากัน ยึดมั่นในความสามัคคี เมื่อเห็นภูมิลำเนาเดิมไม่เหมาะสมจึงได้รวมสมัครพรรคพวกอพยพหาที่อยู่ใหม่ โดยอพยพลงมาตามลำน้ำโขงแล้วมาตั้งถิ่นฐานชั่วคราวอยู่ระหว่างประเทศเวียดนามกับประเทศลาว โดยมี ทำวากยชู และทำวากยชาเป็นหัวหน้าในการอพยพ

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยาของไทย ชาวแสก ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานมาอยู่ที่ป่าหยาโส การอพยพของชาวแสกแต่ละครั้งนั้น ไม่ได้ถูกบังคับหรือถูกข่มเหงแต่อย่างใด เมื่อชาวแสกเห็นว่าบริเวณป่าหยาโส เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรต่าง ๆ จึงได้อพยพกันมาประกอบอาชีพอยู่แห่งนี้อย่างเรื่อยมา จนถึงสมัยพระสุนทรเป็นเจ้าเมืองได้พิจารณาเห็นว่าชาวแสกมีความสามารถและความเข้มแข็ง สามารถปกครองตนเองได้จึงได้ยกฐานะของชาวแสกขึ้นเป็นเมืองโดยได้เปลี่ยนชื่อใหม่จากป่าหยาโส เป็นเมืองอาจสามารถหรือบ้านอาจสามารถ จนทุกวันนี้

เมื่อได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองแล้ว ชาวแสกต่างพากันโยกย้ายที่อยู่ไปทำมาหากินในต่างถิ่นอีกก็มี เช่น บ้านไผ่ล้อม (ตำบลอาจสามารถ) บ้านดงสมอ บ้านบะหว้า (อำเภอหนองบัว) ในพื้นที่อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม และที่บ้านโพธิ์คำ (ประเทศลาว) ชาวแสกเหล่านี้ ล้วนเป็นเชื้อสายและเป็นญาติพี่น้องกับชาวแสกที่บ้านอาจสามารถจากคำบอกกล่าวของชาวแสกทราบว่า ปัจจุบันยังมีเผ่าแสกที่อยู่แคว้นสิบสองปันนาที่ประเทศจีน และที่สมุทรปราการ ประเทศไทยอีกด้วย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, ม.ป.ป.)

2) ด้านสุนทรียศาสตร์

ลักษณะเด่นของการแต่งกาย

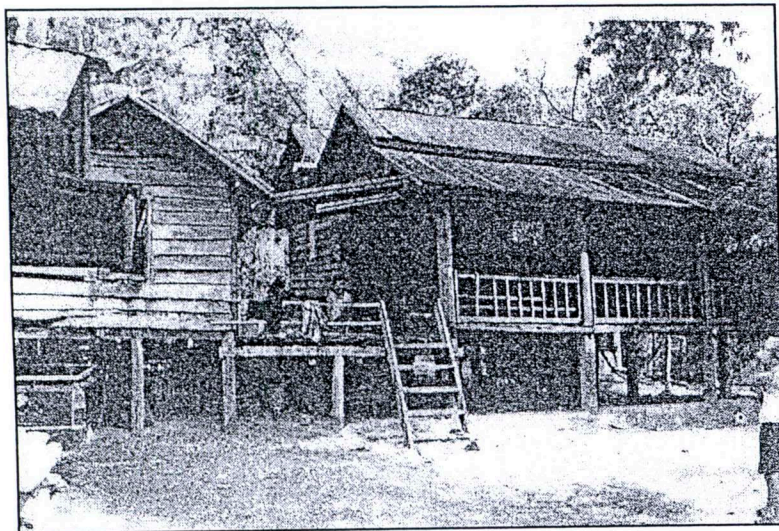
- ชาย เสื้อหม้อห้อมและกางเกงขาก๊วยสีดำมีผ้าขาวม้าคาดเอวและสไบคล้องคอ
- หญิง เสื้อหม้อห้อมแขนยาวและผ้าถุงเชิงผ้าถุงเป็นตีนจก คาดเข็มขัดเป็นผ้าปักลายด้วยดินเงิน ดินทอง และสไบ

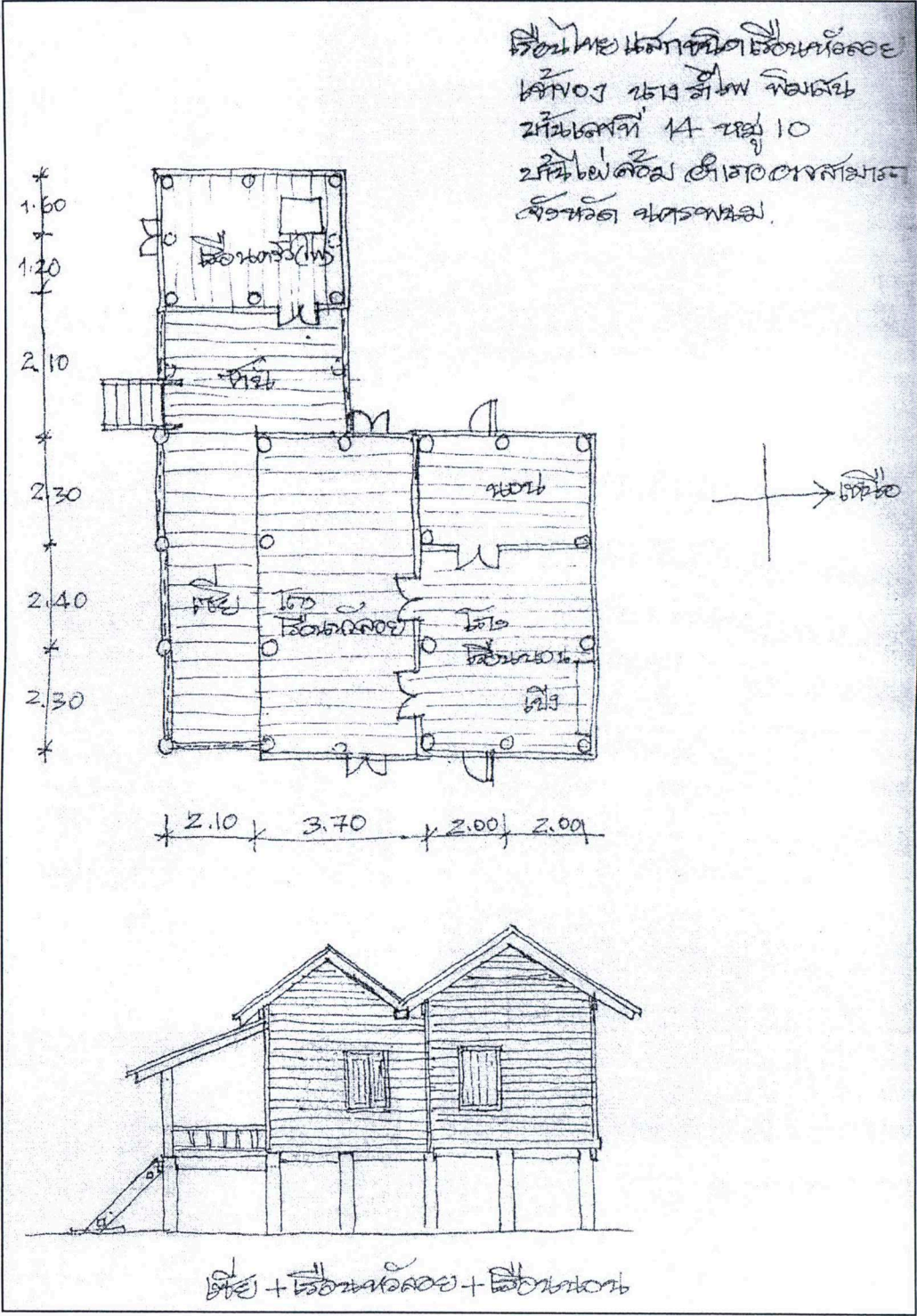
ภาพที่ 4.33 การแต่งกายของชนเผ่าไทยแสก (www.isan.clubs.chula.ac.th, ม.ป.ป.)

ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

วิจิต คลังบุญครอง (2550) กล่าวว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชนเผ่าไทยแสก ในจังหวัดนครพนมเป็นแบบเรือนหัวลอย ดังนี้

ภาพที่ 4.34 เรือนนอน เรือนหัวลอย เชื้อและเรือนครัว (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.35 เรือนไทยแยกชนิดเรือนหัวลอย (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

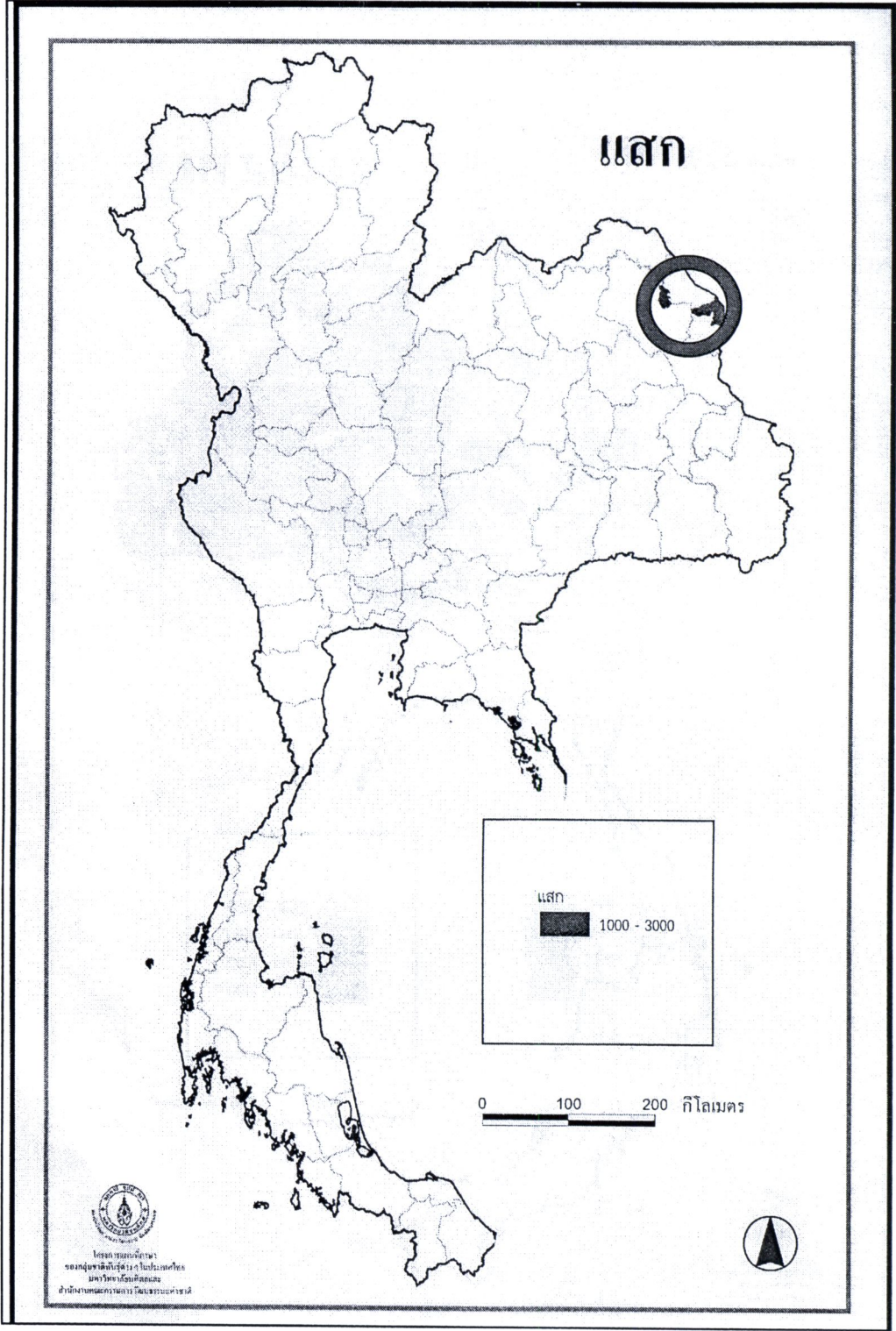
ภาษา

ภาษาชาวไทยแสก บ้านอาจสามารถ เป็นชนกลุ่มพื้นเมืองที่เรียกตนเองว่า “ชาวไทยแสก” มีภาษาอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาไท – กะได โดยมีภาษาแสกเป็นภาษาพูดของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน เช่นเดียวกับกลุ่มแสกที่อยู่แคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีน และที่จังหวัดสมุทรปราการ โดยชาวไทยแสกทุกหมู่บ้าน ทุกกลุ่ม ไม่ว่าอยู่ที่ประเทศไทย หรืออยู่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะใช้ภาษาแสกในการพูดจาสื่อสารกัน แต่หากสื่อสารกับกลุ่มอื่นจะใช้ภาษาไทย – อีสานหรือภาษาไทยกลาง เช่น (ศิริพรรณ ช้ายกลาง, 2550)

ตารางที่ 4.4 เปรียบเทียบภาษาไทยกลางกับภาษาแสก

ภาษาไทยกลาง	ภาษาแสก
เก้าเหี่ยว	ข้าวเหี่ยว
เห็ดเวียก	ทำงาน
ฮุ่นเจอดี	คนใจดี
ไห	สวย, ดี
เกดเทร่า	ปวดหัว
เกดท่ง	ปวดท้อง
ทร่อโก้ง	ขอแรง
ลืบมือ	เลืบมือ
ล้างเทื่อ	บางที
มานเหนือ	ที่ไหน, จากไหน
น้ำโรย	น้ำผึ้ง
ปักตู	ประตู

(วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์, 2519)

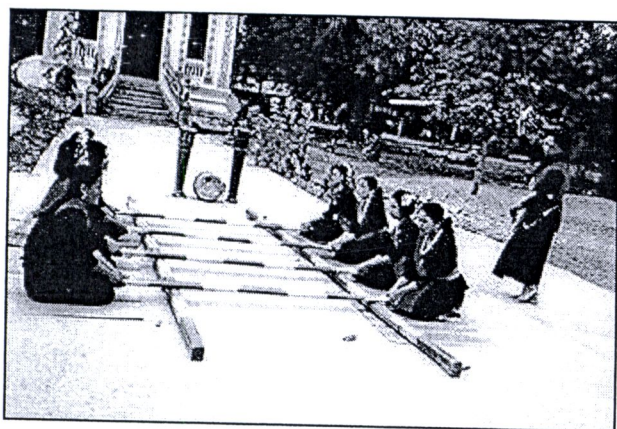

ภาพที่ 4.36 แผนที่ภาษาชนเผ่าไทยแสงในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ประเพณีและการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

แสดงต้นสาก ศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชาวสแกน คือ หลังจากพิธีบวงสรวงแล้ว องค์มู ผู้ทำหน้าที่คุ้มครองชาวสแกนให้อยู่เย็นเป็นสุข ซึ่งเรียกว่า “งานกินเด็ด” หรือ “ตรุษสแกน” แล้วจะมีการรำแสดงต้นสาก ซึ่งมีลักษณะคล้ายการรำลาวกระทบไม้ แต่ลีลาการเต้นสากของชาวสแกนนี้ค่อนข้างจะรวดเร็วกว่า หนุ่มสาวชาวสแกนจะสวมใส่ชุดสีดำ มีผ้าพาดไหล่สะพายเฉียง สีแดงบ้าง สีเขียวบ้าง ตามแต่จะหาได้ ออกมารำแสดงต้นสากกันในวันงานตรุษสแกน ระหว่าง 1-3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2547)

ภาพที่ 4.37 แสดงต้นสาก (www.prapayneethai.com, ม.ป.ป.)

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่า

การบ๊ะ หมายถึง การบนบานบอกกล่าว “โองมู” ที่เป็นวิญญาณบรรพบุรุษที่ชาวไทยสแกนับถือ ให้นับถือ ให้ช่วยเหลือในยามตกทุกข์ได้ยาก “การบ๊ะ” นี้จะทำให้กรณีที่มีการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือสิ่งของหายหรือเวลาต้องการจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งให้สำเร็จ ตัวอย่างเช่น จะไปทำมาค้าขาย ชาวไทยสแกนก็จะไปทำการบ๊ะ

วัตถุและสิ่งของที่ใช้ใน “การบ๊ะ” มีดังนี้

1. หมาก 2 ลูก
2. ใบพลู 2 ใบ
3. ปูนขาวแถมด้านหลังส่วนปลายของใบพลู 2 ใบ
4. เทียน 2 เล่ม
5. ดอกไม้ 2 ดอก
6. รูปไม้จอกัดจำนวน แต่เวลาจูดรูปไข่ 4 ก้าน

4) ด้านกระบวนการอนุรักษ์

โครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมชนเผ่า

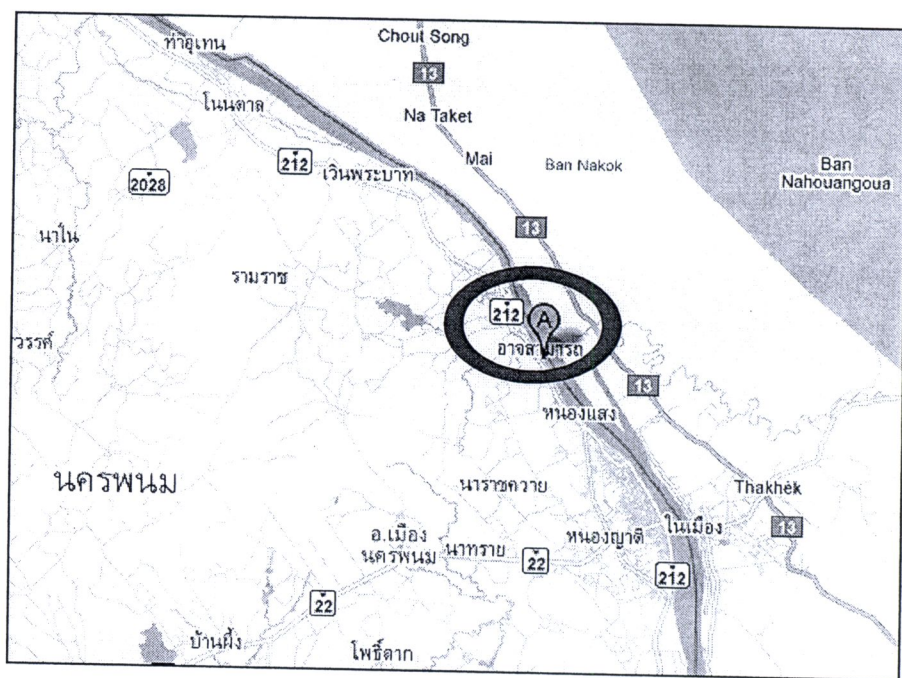
พิธีกินเตตเดน ชาวไทยแสกเชื่อว่า พิธีกรรมนี้มีบทบาทในการสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่น ความเชื่อมั่น ความรู้สึกดี ๆ ร่วมกัน ความรู้สึกผูกพันซึ่งมีในสายเลือดเผ่าพันธุ์เดียวกัน เป็นการสร้างจิตสำนึกให้ชาวไทยแสกทุกคน เกิดความรักและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีของตน เกิดความสามัคคี ความเคารพนับถือบรรพบุรุษ

4.2.3.2 ด้านกายภาพของพื้นที่

1) ด้านสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

ที่ตั้ง

หมู่ที่ 5 และ 6 บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.38 ที่ตั้งของชนเผ่าไทยแสก (<http://maps.google.co.th>, 2553)

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

รถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารประจำทาง

หากเดินทางจากตัวเมืองนครพนม ตามถนนหมายเลข 212 (นครพนม – ท่าอุเทน) จะผ่านมาทางด้านบ้านท่าควาย เขตเทศบาลนครพนมก่อน แล้วจึงเข้าสู่หมู่บ้านวัฒนธรรม ชนเผ่าไทยแสก บ้านอาจสามารถ แต่ถ้าเดินทางมาจากอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ตามถนนหมายเลข 212 (นครพนม – ท่าอุเทน) จะผ่านหมู่บ้านสำราญ ตำบลอาจสามารถ ก่อนที่จะเข้าสู่หมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยแสก บ้านอาจสามารถ (ศิริพรรณ ชัยกลาง, 2550)

4.2.3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยแสกมีการจัดสร้างหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยแสก เพื่อให้เป็นศูนย์กลางข้อมูลและวัฒนธรรมของชนเผ่าไทยแสกให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับชนเผ่าไทยแสก

ภาพที่ 4.39 หมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยแสก (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, ม.ป.ป.)

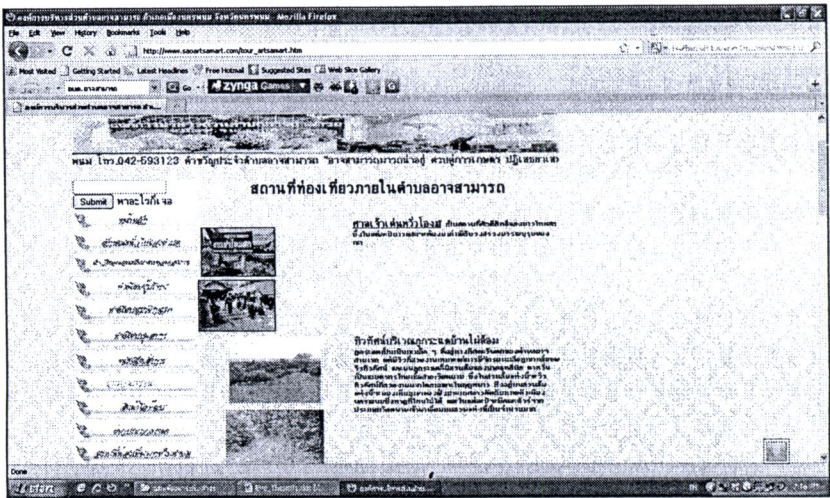
2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าไทยแสกมีการบริการโฮมสเตย์ชนเผ่าไทยแสกเพื่อให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจสามารถเข้าพักและร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชนเผ่าไทยแสกได้

4.2.3.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยแสกมีการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ และมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนม ในการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของชนเผ่า

ภาพที่ 4.40 การนำเสนอภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวชนเผ่าไทยแสกผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต (ที่มา: www.saoartsamart.com, 2552)

4.2.3.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของชนเผ่าไทยแสก ซึ่งทางผู้จัดงานได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมและมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการจัดงานของชนเผ่าเป็นประจำทุกปี เช่น การละเล่นแสกเด่น สาก พิธีกินเตดเคน เป็นต้น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่

สมาชิกในชุมชนไทยแสก เช่น กิจกรรมรื้อรอบบ้าน ลานน่ายู่ กิจกรรมล่องเรือชมโขง เชื่อมโยงความสัมพันธ์งานวันไทยแสก กิจกรรมสอนภาษาไทยแสก เป็นต้น

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมของชนเผ่าได้เรียนรู้วัฒนธรรมของชนเผ่าผ่านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ทางหมู่บ้านวัฒนธรรมได้จัดขึ้น

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวหลังการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนเผ่าอยู่เสมอ

4.2.4 ชนเผ่าไทยโล้

4.2.4.1 ด้านคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) ด้านประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมา

เผ่าไทยโล้ หรือชาวกะโล้ เป็นกลุ่มชนเผ่าเดียวกับขอมโบราณ หรือเผ่าพันธุ์มอญเขมร ชาวโล้อาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่ อยู่ในแขวงคำม่วนและสุวรรณเขตของลาว ได้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 ชาวโล้ในประเทศไทยปัจจุบันอาศัยอยู่ที่ตำบลโพนจาน อำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร และที่เป็นชุมชนใหญ่ของ ชาวโล้อยู่ที่อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร (หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2547)

2) ด้านสุนทรียศาสตร์

ลักษณะเด่นของการแต่งกาย

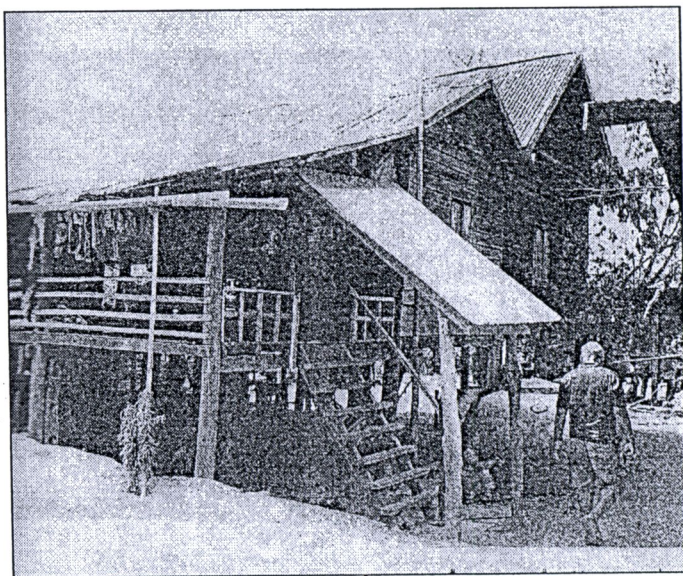
- ชาย เสื้อหม้อห้อมและ(โสร่งผ้าไหม มีผ้าขาวม้าโพกหัวและคาดเอว
- หญิง เสื้อหม้อห้อมและผ้าถุงสีดำเชิงผ้าถุงเป็นตีนจก เข็มขัดเป็นลวด

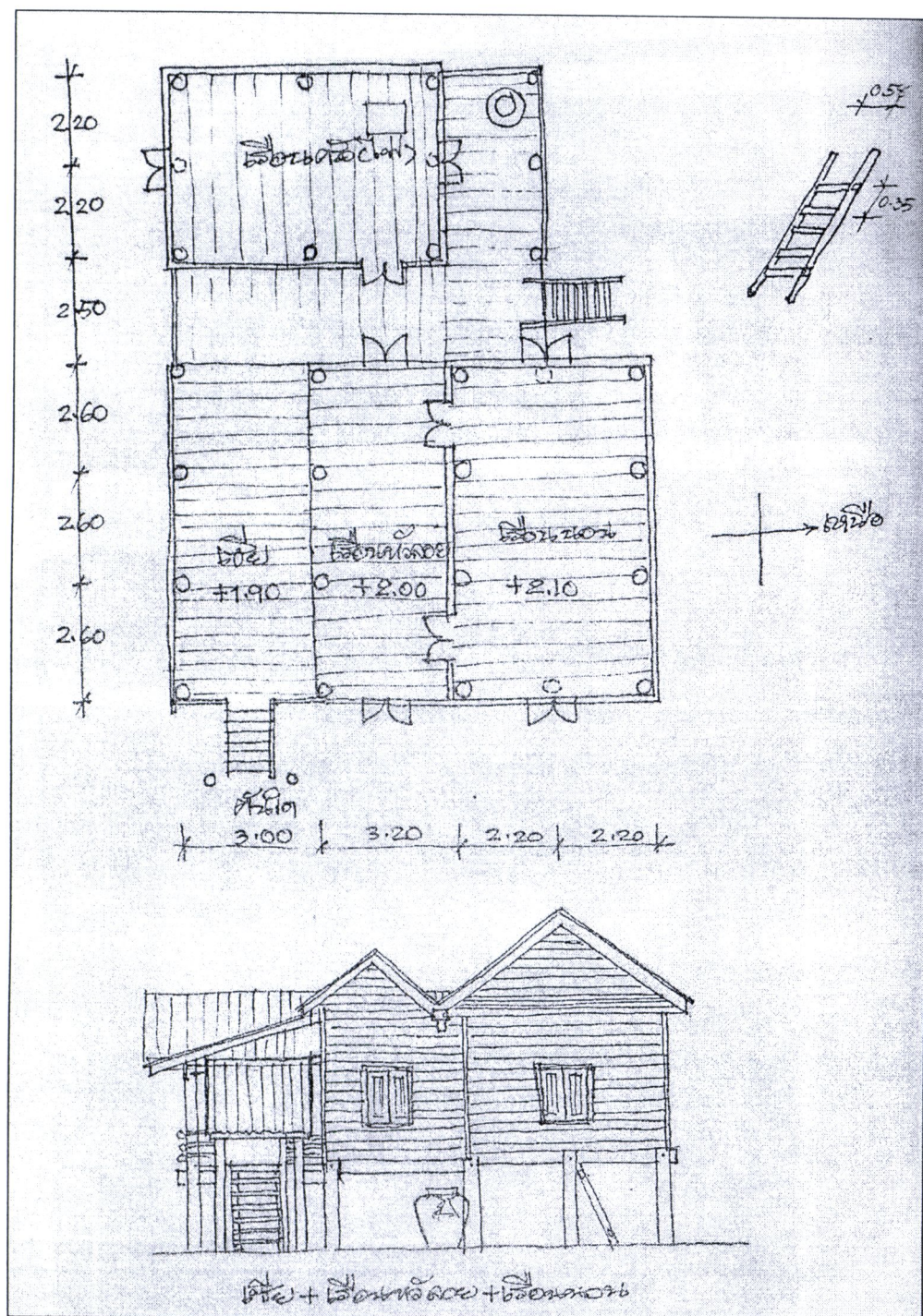
ภาพที่ 4.41 การแต่งกายของชนเผ่าไทยโล้

ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

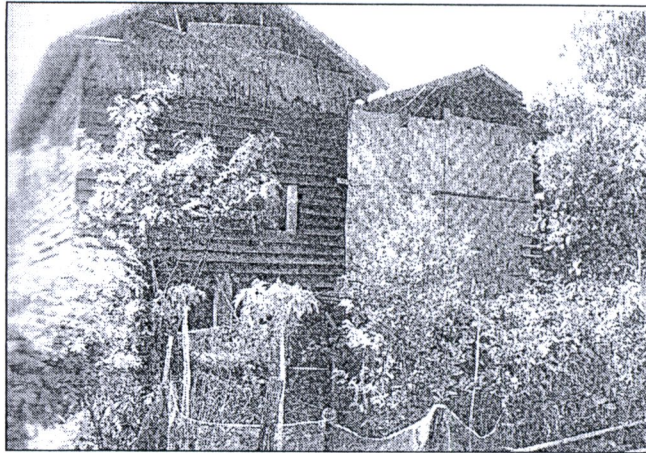
วิจิต คตังบุญครอง (2550) กล่าวว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชนเผ่าไทยโล้
ในจังหวัดนครพนมเป็นแบบเรือนหัวลอย ดังนี้

ภาพที่ 4.42 เรือนนอน เรือนหัวลอย และเขีย ของชนเผ่าไทยโล้ (วิจิต คตังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.43 เรือนไทยอีสานเรือนหัวถอย (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.44 ลักษณะเรือนนอน จักรพรรดิพรหม (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

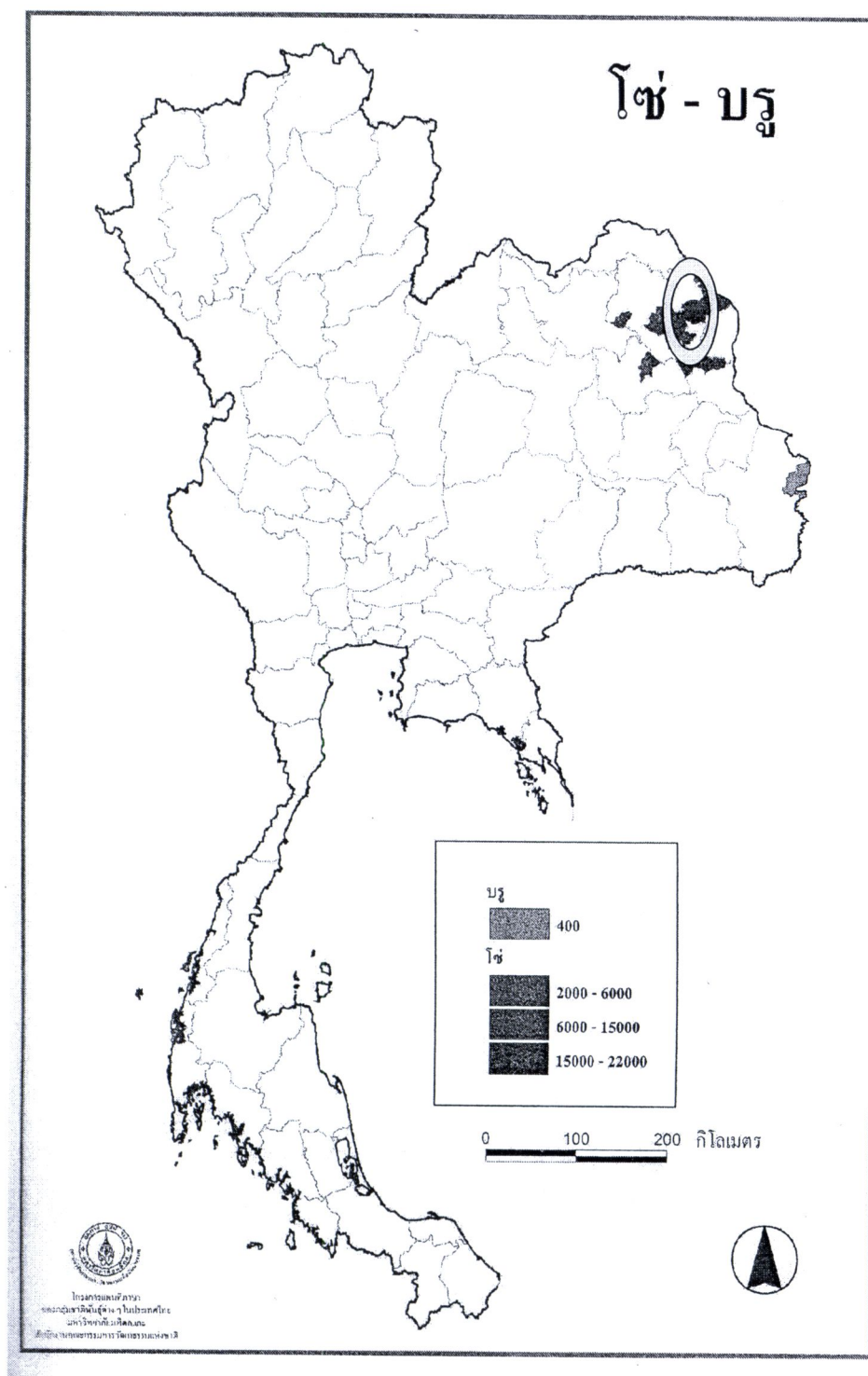
ภาษา

ภาษาชาวไทยโส้ในพื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นชาวไทยตระกูลเดียวกันกับพวกบรู หรือพวกไทยข่า นักมานุษยวิทยาถือว่าพวกไทยโส้เป็นชาติพันธุ์ของมนุษย์ ในกลุ่มมองโกลอยด์ มีภาษาชนบทรรมนิยมประเพณีแตกต่างกันไปจากพวกไทยข่า แต่ภาษานั้นยังถือว่า อยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขามอญเขมรหรือกะตู่ ซึ่งสถาบันวิจัยภาษาฯ ของมหาวิทยาลัยมหิดลได้รวบรวมไว้ในบทความเรื่องภาษาตระกูลไทย (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดนครพนม, 2542)

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบภาษาไทยกลางกับภาษาโส้

ภาษาไทยกลาง	ภาษาโส้
ผ้าห่ม	เยอ
ผ้าขาวม้า	เปร
ข้าวเหนียวสุก	อะวะจิ้น
ปู่	เปียะเอะ
ย่า	เบะเอะ
พี่ชาย	อาย

(ปรับปรุงจาก ขงยุทธ บุราสิทธิ์, 2551)

ภาพที่ 4.45 แผนที่ภาษาชนเผ่าไทยโซ่ในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ประเพณีและการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

การรำไล่ทั้งบั้ง ชาวโล้วมีรูปแบบประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง คือ การรำไล่ทั้งบั้ง หรือไล่กระทุ้งกระบอกไม้ไผ่ เป็นพิธีที่จัดขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาผู้ป่วยไข้ หรือจัดขึ้นเนื่องในประเพณีเลี้ยงผี แสดงความกตัญญูต่อผีบรรพบุรุษ

การรำไล่ทั้งบั้งเพื่อรักษาคนป่วย จะเริ่มต้นด้วยล่ำมจะทำพิธีเชิญผีให้เข้ามาถึงสู่แม่เลี้ยง แล้วจะถามถึงสาเหตุแห่งการเจ็บไข้ได้ป่วย และอาการป่วยต่าง ๆ ล่ำมก็จะบอกวิธีการรักษาตามที่ผีบอกมา จนกระทั่งผู้ป่วยหายเป็นปกติ และบางครั้งหากผู้ป่วยสามารถลุกขึ้นฟ้อนรำได้ ก็ถือว่า การรำไล่ทั้งบั้งรักษาผู้ป่วยได้บรรลุล่วงวัตถุประสงค์แล้ว

การรำไล่ทั้งบั้งเพื่อการเลี้ยงผี ก็จะมีพิธีกรรมที่คล้ายกับการรำไล่ทั้งบั้งเพื่อรักษาผู้ป่วยแต่จะมีการเสี่ยงทายในเรื่องต่าง ๆ ด้วยการร่ายรำ เช่น เสี่ยงทายเกี่ยวกับการเดินทาง การร่ายรำก็จะมีจังหวะช้า ๆ จังหวะพาวังวนไปรอบ ๆ (ช้า-มา ที่ทำด้วยไม้) หากเป็นการเสี่ยงทายเรื่องการทำมาหากิน การทำไร่ทำนา ก็จะมีการถือจอบถือเสียมออกมาร่ายรำด้วย โดยมีเครื่องดนตรีประกอบการฟ้อนรำ คือ พิณ แคน และกระบอกไม้ไผ่สำหรับกระทุ้งเป็นจังหวะคล้ายเสียงกลองหลายใบ จึงเรียกพิธีนี้ว่า “การรำไล่ทั้งบั้ง”

(หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดนครพนม, 2547)

ภาพที่ 4.46 การรำไล่ทั้งบั้ง (www.sawasdeenakhonphanom.com, ม.ป.ป.)

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่า

พิธีกรรมแข่งชะนาม

พิธีกรรมแข่งชะนาม เป็นพิธีกรรมที่ทำ เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่ผู้มีพระคุณ และเพื่อเป็นการคารวะต่อผีไร่ ผีนา เพื่อให้ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ พิธีกระทำในช่วงเดือน 4 ต่อเดือน 5 เป็นพิธีกรรมที่เชื่อมโยงจากพิธีเยา (เยา) คือ เมื่อมีสมาชิกในบ้านเจ็บป่วยเจ้าของบ้านก็จะไปเชิญแม่แก้ว แม่แก้วจะอัญเชิญวิญญาณบรรพบุรุษหรือ ผีไร่ ผีนาผีป่า ผีเขา ขึ้นอยู่กับว่าวิญญาณตนใดมาสิงหรือมาทรง เมื่อวิญญาณมาเข้าทรงล่ำหรือหมอสื่อ จะถามให้รู้แน่ว่าเป็นผีตนนั้นมาจากที่แห่งใด มีความประสงค์ต้องการอะไร เมื่อสื่อความกันเข้าใจแล้วแม่แก้วจะเขาคูม โดยใช้จิ้งหะดนตรี ประกอบด้วยแคน กลอง ไม้เคาะจิ้งหะพร้อมกับเสียงทายเป็นระยะ การที่รู้ว่าผู้ป่วยจะหายหรือไม่ สักเกตจากการเขาคูม ถ้าเป็นที่พอใจของผี ตัวแทนคนในครอบครัวจะถูกขี้มนมา ร่ายรำในท่าแปลก ๆ เมื่อร่ายรำเสร็จแล้ว แม่แก้วจึงเสี่ยงทายโดยการดั่งไขไก่อ่หรือดั่งดาบตามคำอธิษฐานเสี่ยงทาย เมื่อได้ตามคำอธิษฐานก็ยุติการร่ายรำ แม่แก้วก็จะประพรมน้ำมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคล (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, ม.ป.ป.)

4) ด้านกระบวนการอนุรักษ์

มีการจัดโครงการเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าไทยโล่เป็นประจำทุกปี เช่น พิธีกรรมแข่งชะนามและโล่ทั้งบั้ง เป็นต้น ประชาชนในชนเผ่าไทยโล่และองค์การบริหารส่วนตำบลโพนจาน จะร่วมกันจัดงานขึ้นโดยมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่ามาร่วมงาน นอกจากการจัดกิจกรรมประจำปีแล้ว ประชาชน ภาคส่วนราชการ และโรงเรียนยังมีการแต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่าทุกวันศุกร์ เพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมด้านการแต่งกายของชนเผ่าไทยโล่อีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 4.47 นักเรียนแต่งกายด้วยชุดชนเผ่าไทยโล่ทุกวันศุกร์

(<http://phon-sawan.blogspot.com>, ม.ป.ป.)

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

รถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารประจำทาง

จากอำเภอเมืองนครพนม ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 22 อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร – จังหวัดนครพนม ระยะทาง 53 กิโลเมตร เลี้ยวขวาเพื่อไปอำเภอโพนสวรรค์ ใช้ระยะทางประมาณ 21 กิโลเมตร หมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยโส้จะอยู่ทางด้านซ้ายมือ ก่อนถึงอำเภอโพนสวรรค์ มีป้ายบอกชัดเจน เป็นถนนลาดยางตลอดเส้นทาง

4.2.4.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

มีการจัดสร้างหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าและศูนย์การเรียนรู้ของชนเผ่าไทยโส้ขึ้นที่โรงเรียนบ้านโพนจานและวัดโพนทราย ซึ่งเป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร และหลักฐานเกี่ยวกับชนเผ่าไทยโส้ทั้งหมด

ภาพที่ 4.50 บริเวณหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยโส้ (<http://phon-sawan.blogspot.com>, 2553)

2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

มีการผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าไปศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตของชนเผ่า ซึ่งมีการบริหารจัดการเอง ซึ่งเป็นการจัดบ้านพักให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับ พ่อแก้ว และแม่แก้ว ซึ่งเป็นผู้ดูแลนักท่องเที่ยว หรือลูกแก้ว เสมือนกับเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนรอบครัวและของชนเผ่า

4.2.4.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยโล้มีการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ในลักษณะของกลุ่มท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ซึ่งจัดทำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เช่น กลุ่มท่องเที่ยวกลุ่มสนุก “แซบสกล ผจญภัยมุก สนุกนคร” ของจังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร และสื่ออินเทอร์เน็ต ในรูปแบบของการนำข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม และศิลปการแสดงของชนเผ่าไทยโล้

4.2.4.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

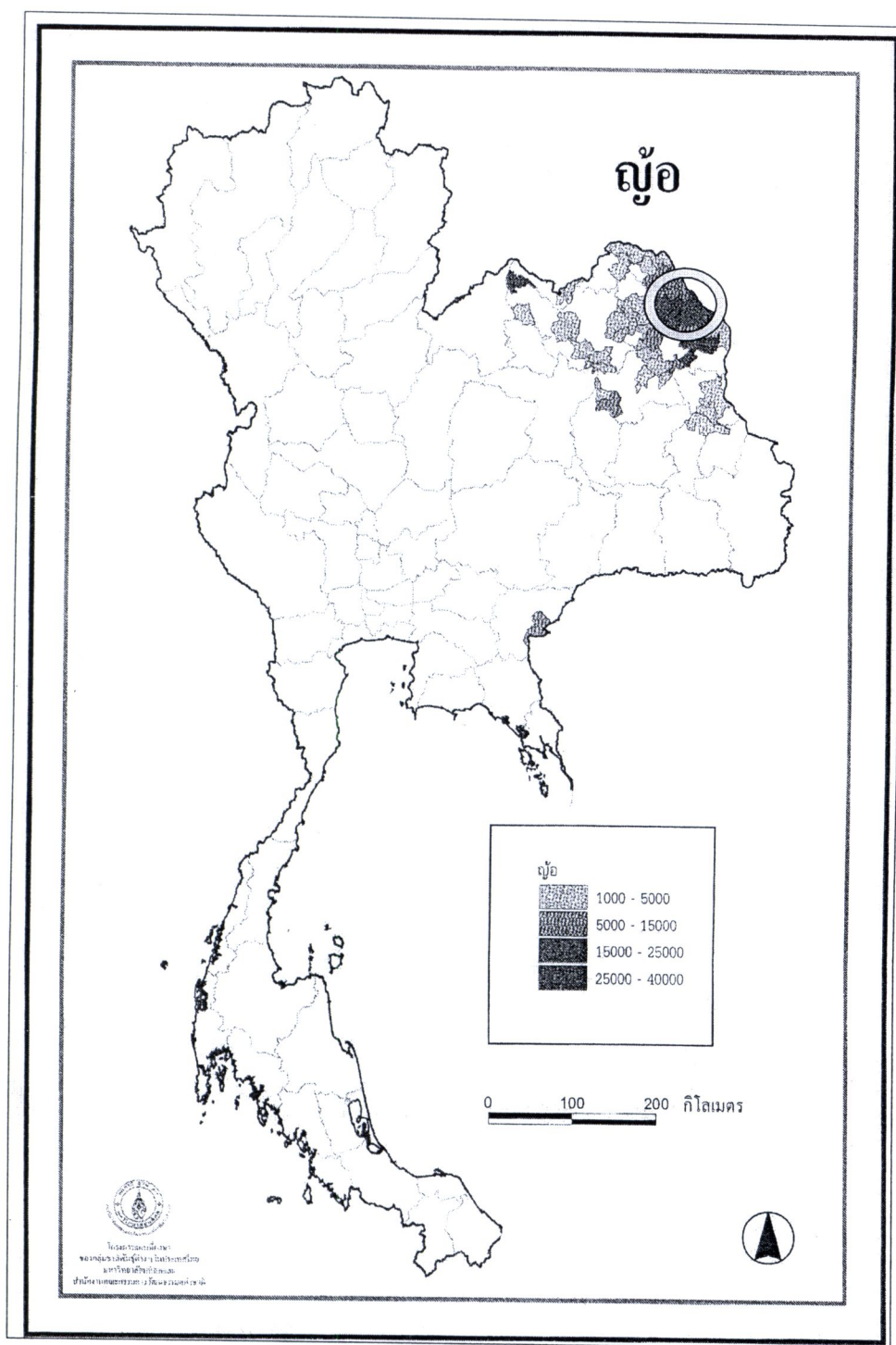
มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของชนเผ่าอยู่เสมอ โดยในด้านประชาชนมีการแบ่งหน้าที่ในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ในด้านของนักท่องเที่ยวมีการเปิดโอกาสให้เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม เช่น การทำบุญตักบาตรร่วมกับประชาชนของชนเผ่าไทยโล้ในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีนักศึกษาจากสถาบัน ต่าง ๆ นิยมเข้ามาศึกษาวัฒนธรรมของชนเผ่าไทยโล้ โดยมีการแบ่งกลุ่มเพื่อทำการศึกษาวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาใช้ชีวิตเสมือนกับเป็นคนในชนเผ่า และเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ทางชนเผ่าไทยโล้จัดขึ้น เช่น การแบ่งกลุ่มศึกษาด้านภาษาโล้ การแต่งกาย ศิลปการแสดง และปราชญ์ชุมชน เป็นต้น

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

หลังจากนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมของชนเผ่าแล้วจะมีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมที่เข้าร่วม เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้และข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวครั้งต่อไปให้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.54 แผนที่ภาษาชนเผ่าไทยญ้อในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ประเพณีและการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

การแห่ต้นดอกไม้วันสงกรานต์ ประเพณีที่โดดเด่นของชาวไทยญ้อ ที่แตกต่างจากเผ่าอื่น ๆ คือการแห่ต้นดอกไม้ในวันสงกรานต์ เพราะจะจัดในตอนกลางคืนหลังจากชาวบ้านกลับจากทำนา ทำสวน โดยการแห่ดอกไม้ (ที่นิยมคือ ดอกจำปาหรือดอกลีลาวดี) จากคุ้มวัดได้สุดไปถึงวัดเหนือสุด คือ วัดพระธาตุท่าอุเทน ขณะที่แห่ก็จะมีการฟ้อนรำไทยญ้อ ที่สนุกสนานไปด้วย

รำไทยญ้อ ใช้รำในเทศกาลสงกรานต์ซึ่งจะมีการสงน้ำพระตอนกลางวัน โดยจะเริ่มขบวนแห่จากคุ้มเหนือและแห่จากคุ้มเหนือไปคุ้มใต้ ในระหว่างขึ้น 7 ค่ำ ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ตอนกลางคืนทุกคืน หนุ่มสาวและชาวบ้านจะนำต้นดอกไม้ (ดอกกันทม) ภาษาญ้อเรียกว่า ดอกจำปา ฟ้อนแห่ขบวนไปบูชาทุกวัดที่ผ่าน ยกเว้นวัดที่อยู่ทางเหนือสุด ในสุดท้ายคือ วันขึ้น 15 ค่ำ หลังจากเสร็จพิธีแห่ดอกไม้และบูชาองค์พระธาตุเสร็จ หนุ่มสาวก็จะหยอกเย้ากันด้วยความสนุกสนาน ดังปรากฏในทำรำ

ภาพที่ 4.55 รำไทยญ้อ (www.212cafe.com , 2551)

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่า

ไทยญ้อ มีขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายชนชาติพันธุ์ลาว เช่น ประเพณีฮีดสิบสอง (เช่นชาวอีสานทั่วไป) งานแต่งงานของชาวไทยญ้อ จะแต่งสะใภ้ไปเลี้ยงย่าเรียกว่าไปสู ถ้าแต่งแล้วได้เขมมาอยู่ด้วยเรียกว่ามาสู สมัยก่อนชาวไทยญ้อนิยมแต่งงานกันในชนชาติเดียวกัน เพราะพวกเขาเชื่อว่าชาติของตนมีตระกูลสูงกว่าชนชาติอื่น ๆ กลัวเสียเชื้อเสียแนว

(มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ม.ป.ป.)

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 212 อำเภอท่าอุเทน – จังหวัดนครพนม ออกจากอำเภอเมืองนครพนม ตรงไปถึงอำเภอท่าอุเทน ใช้ระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร แล้วตรงไปอีกประมาณ 14 กิโลเมตร จะพบป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวของตำบลไชยบุรี เลี้ยวขวาไปอีก 2 กิโลเมตร

4.2.5.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยญ้อมีศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่าไทยญ้อที่โรงเรียนอุเทนพัฒนา ซึ่งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนเผ่าไทยญ้อไว้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีร้านจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกจากภูมิปัญญาของชนเผ่าไทยญ้อ คือ ส้มปลาชะโด และปลาส้มไชยบุรี ไว้จัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

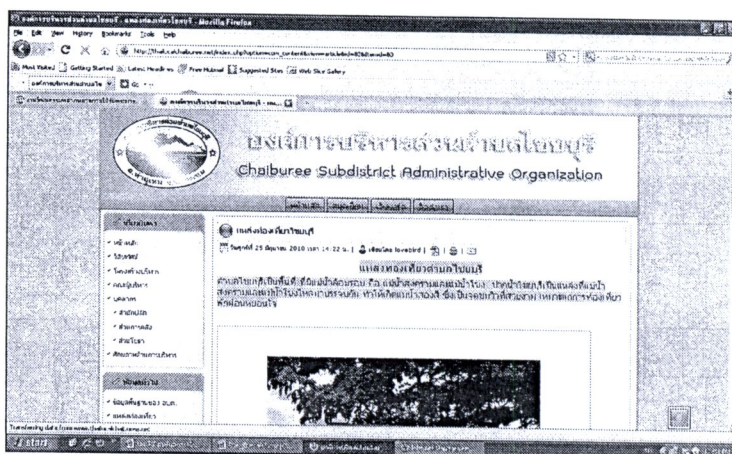
2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

มีการจัดทำป้ายบอกทางให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก นอกจากนี้ยังมีการจัดให้มีลานกิจกรรมเพื่อให้คนในชนเผ่าสามารถร่วมกันทำกิจกรรมของชนเผ่าได้

4.2.5.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยญ้อมีการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปแบบของคู่มือท่องเที่ยวจังหวัดนครพนม และอินเทอร์เน็ต โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลไชยบุรีเป็นผู้จัดทำขึ้น

ภาพที่ 4.58 การนำเสนอภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของชนเผ่าไทยญ้อ

(<http://thailocalchaiburee.net>, ม.ป.ป.)

4.2.5.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทยญ้อ

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมชนเผ่าให้กับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจศึกษา ซึ่งจะร่วมกับชนเผ่าอื่น ๆ ในงานวัฒนธรรมหลากหลายภายใต้ร่มพระบารมี

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

ยังไม่มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวแสดงความคิดเห็นและถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยวมากนัก เนื่องจากยังไม่มีกิจกรรมในลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชนเผ่าไทยญ้อ

4.2.6 ชนเผ่าไทยข่า

4.2.6.1 ด้านคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) ด้านประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมา

ไทยข่าเป็นชาวไทยอีกกลุ่มหนึ่งที่ยังพอมีหลงเหลือบ้างในพื้นที่จังหวัดนครพนม แต่ไม่ปรากฏให้เห็นเป็นชุมชนชัดเจนจะมีเพียงคราบครัวที่แทรกอยู่ตามชุมชนในพื้นที่อำเภอนาแก ตามหมู่บ้านแถบเทือกเขาภูพาน ซึ่งเป็นรอยต่อกับอำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร อำเภอดงหลวง จะมีชาวไทยข่าอาศัยอยู่มาก ในอดีตจังหวัดมุกดาหารก็เป็นอำเภอหนึ่งที่ขึ้นต่อจังหวัดนครพนม รวมถึงอำเภอดงหลวงด้วย ปัจจุบันอำเภอมุกดาหารได้เลื่อนเป็นจังหวัด และอำเภอดงหลวงก็ไปขึ้นสังกัดจังหวัดมุกดาหารด้วย ชุมชนไทยข่าในจังหวัดนครพนมจึงไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัด จึงมีเพียงกระจัดกระจายเป็นบางครอบครัวในชุมชนต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

ไทยข่ามีถิ่นกำเนิดดั้งเดิมอยู่ที่แขวงสุวรรณเขต สาละวัน และอัตปือ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และได้อพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นต้นมา (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครพนม, 2542)

2) ด้านสุนทรียศาสตร์

ลักษณะเด่นของการแต่งกาย

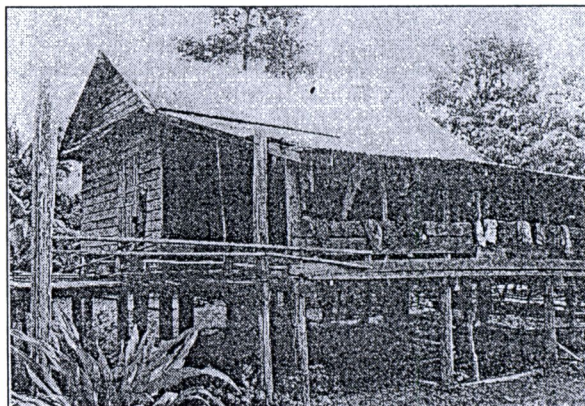
การแต่งกาย คล้ายกันกับไทยกะเลิง (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดนครพนม, 2542)

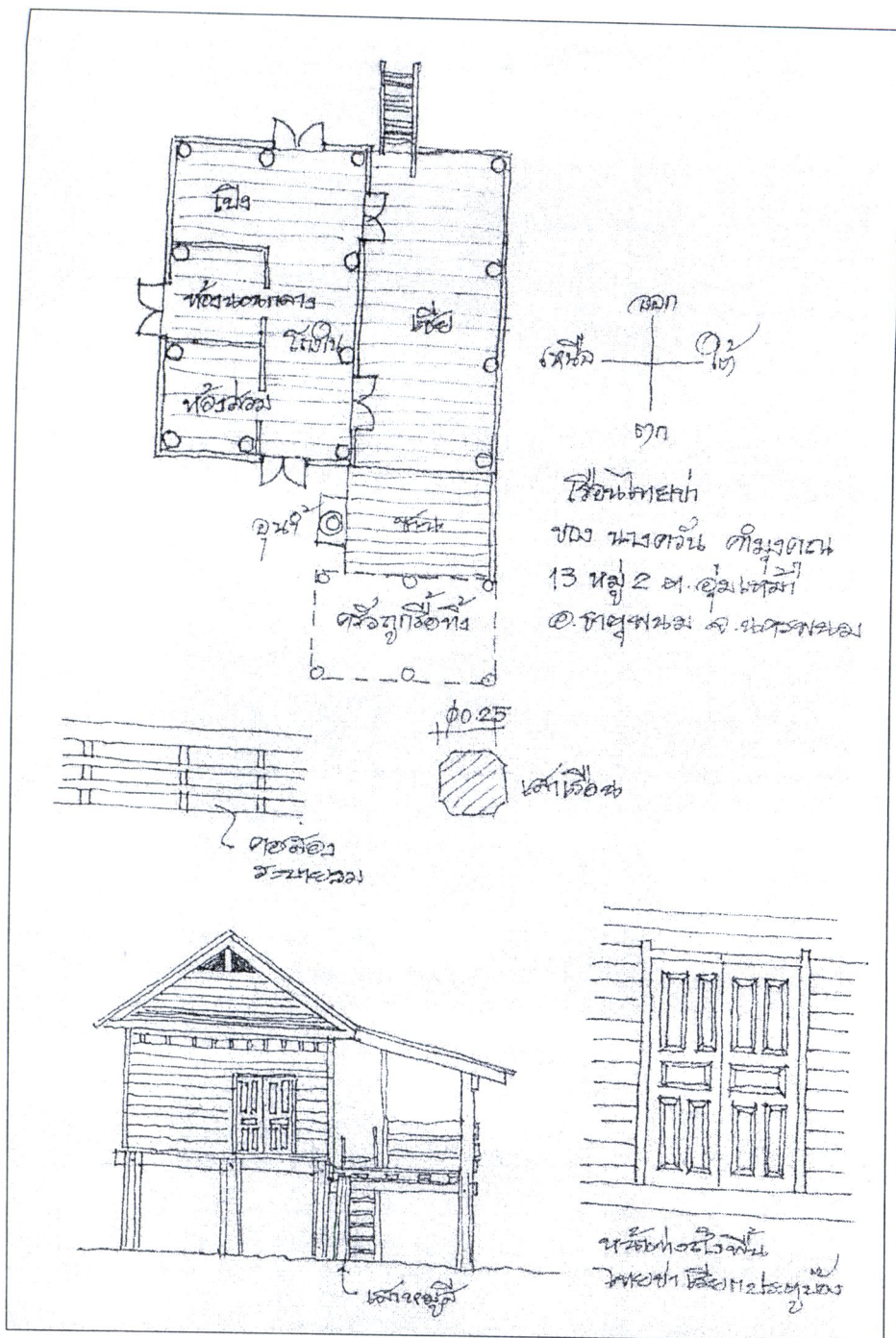
ภาพที่ 4.59 ชุดประจำชนเผ่าไทยข่า

ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

วิจิต คลังบุญครอง (2550) กล่าวว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชนเผ่าไทยข่า ในจังหวัดนครพนมเป็นชนิดเรือนเชียบ ดังนี้

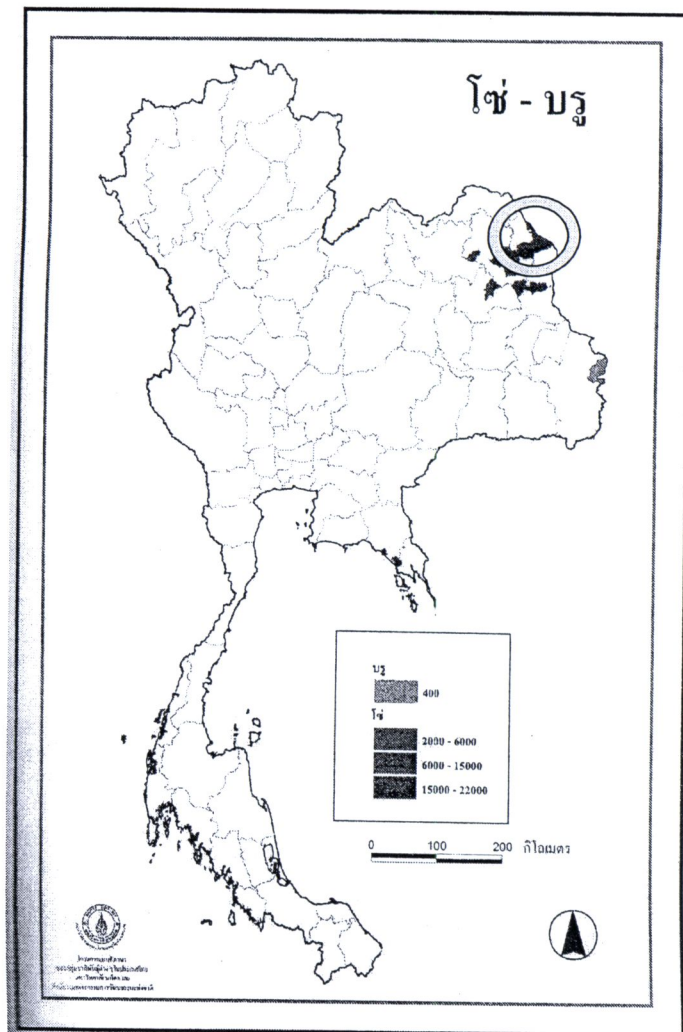
ภาพที่ 4.60 เรือนไทยข่าชนิดเรือนเชียบ (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.61 ลักษณะเรือนไทยช่างนาคเรือนเซีย (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาษา

ภาษาข่า เป็นภาษาในตระกูล ออสโตรเอเชียติก สาขามอญ เขมร ชาวข่ายังแบ่งแยกกันอีก เป็นหลายเผ่าพันธุ์ เช่น ข่าย้าเหิน ข่าบริเวณ ข่าสุข่าตะโอย ข่าสอก ข่าสปวน ฯลฯ เป็นต้น ชาวข่า มิได้เรียกตัวเองว่า ข่า แต่เรียกตัวเองว่าเป็น พวกบรู ซึ่งแปลว่า ภูเขา คำว่า ข่า เป็นชื่อที่ชาวอีสาน เรียกขานชาวบรู คำว่า ข่า อาจจะมาจากคำว่า ข่าทาส ซึ่งชาวอีสานชอบเรียกชาวข่าทาสว่า ข่า หรือ ข่อย ซึ่งหมายถึง ข่า หรือ ทาส แต่ชอบออกเสียงไม้โทเป็นไม้เอกคือคำว่า ข่า เป็นข่าเพราะว่าในอดีตชาวไทยในแถบลุ่มแม่น้ำโขง ชอบไปจับเอาชาวข่า(บรู)ตามป่าดงมาเป็นข่าทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงประกาศห้ามมิให้ไปจับพวกข่ามาเป็นข่าทาสอีกส่วนในประเทศเวียดนามเรียกพวกข่า ว่าพวกมอย (MOI) (www.hellomukdahan.com, ม.ป.ป.)

ภาพที่ 4.62 แผนที่ภาษาชนเผ่าไทยข่าในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ความเชื่อและค่านิยมของชนเผ่า

การสู่ขอเพื่อขอแต่งงานต้องมีล่าม 4 คน(ชาย 2 หญิง 2) เทียน 4 เล่ม และเงินหนัก 5 บาท เมื่อแต่งงานต้องมีเหล้าอุ(เหล้าไห) 2 ไห ไก่ 2 ตัว ไข่ 8 ฟอง เงินหนัก 2 บาท หมู 1 ตัว และกำไรเงิน 1 คู่การทำผิดประเพณี (ผิดผี) เช่น ห้ามลูกสะใภ้ เข้าห้องนอนก่อนผัว ห้ามลูกสะใภ้รับของจากพ่อผัวห้ามลูกเขยที่เข้าออกในบ้านออกจากห้องหนึ่งไป ยังอีกห้องหนึ่ง ลูกเขยพกมีดหรือสวมนวมกลับบ้านพ่อตา หรือกินข้าวร่วมกับแม่ยาย การผิดจารีตประเพณี(ผิดผี) เช่นนี้ ลูกเขยต้องจ่ายเงิน 5 บาท หมู 1 ตัว ดอกไม้รูปเทียน 2 คู่บุหรืพื้นบ้านมวนด้วยใบตอง 2 มวน หมากพลู 2 กำ นำไปการวะต่อผี (วิญญาณ)ของบรรพบุรุษที่หมู่บ้านด้านตะวันออก หรือที่เตาไฟ หากเป็นลูกสะใภ้ก็ต้องใช้ผ้าขาวม้า 1 ผืน ผ้าซิ่น 1 ผืน ดอกไม้รูปเทียน 2 คู่ หมากพลู 2 กำ บุหรืใบตอง 2 มวน ไปการวะต่อผีเช่นเดียวกัน (www.hellomukdahan.com, ม.ป.ป.)

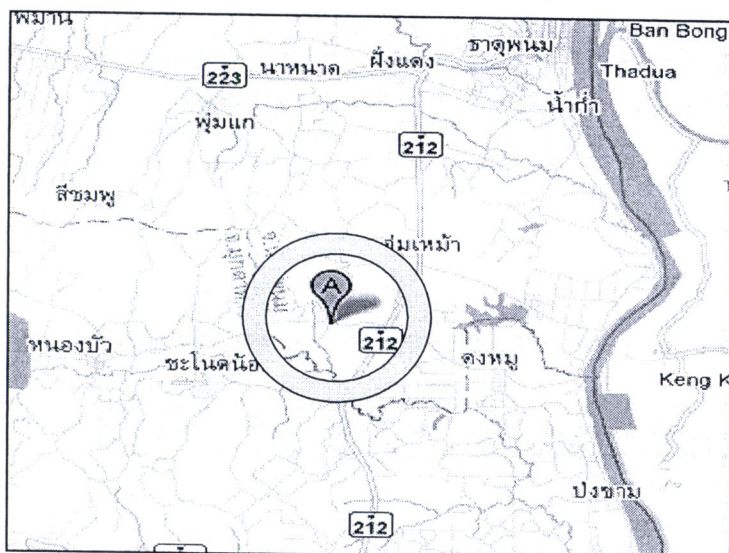
4) ด้านกระบวนการอนุรักษ์

ชนเผ่าไทยข่ามีการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าร่วมกับชนเผ่าอื่น ๆ ในจังหวัดนครพนมในประเพณีไหลเรือไฟ ซึ่งแต่ละชนเผ่าต้องจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมวันละ 1 ชนเผ่า

4.2.6.2 ด้านกายภาพของพื้นที่

1) ด้านสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว

ที่ตั้ง หมู่ที่ 2 บ้านโสกแมว ตำบลอุ่มเหมา อำเภอดงหลวง จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.63 ที่ตั้งของชนเผ่าไทยข่า (<http://maps.google.co.th>, 2553)

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

จากอำเภอเมืองนครพนม สามารถใช้ทางหลวงหมายเลข 212 ถึงอำเภอธาตุพนม และเดินทางต่อไปอีกประมาณ 15 กิโลเมตร เลี้ยวขวาไปอีกประมาณ 3.5 กิโลเมตร รวมระยะทาง 75 กิโลเมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้โดยรถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารประจำทาง สายนครพนม – มุกดาหาร

4.2.6.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

มีหมู่บ้านวัฒนธรรมชนเผ่าไทยข่า เป็นสถานที่รวบรวมข้อมูลด้านชนเผ่าไทยข่าไว้ทั้งหมด แต่ไม่มีร้านอาหาร ที่พัก และร้านจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยวมากนัก

2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

ขาดแคลนบุคลากรด้านการท่องเที่ยว และป้ายสื่อความหมายเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าใจถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชนเผ่า

4.2.6.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยข่ามีการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเว็บไซต์ด้านวัฒนธรรมชนเผ่าของจังหวัดนครพนม

4.2.6.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

มีการจัดกิจกรรมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมชนเผ่า เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมกิจกรรมในวันผู้สูงอายุเป็นประจำทุกปี

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้น โดยได้ทดลองปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แต่มีการจัดเพียงปีละ 1 – 2 ครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยข่ายังไม่มีการจัดมุมถ่ายทอดประสบการณ์และประเมินผลหลังการจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

4.2.7 ชาวไทยอีสาน

4.2.7.1 ด้านคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

1) ด้านประวัติศาสตร์

ประวัติความเป็นมา

ชนเผ่าไทยอีสานเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และภาษาที่ใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และแถบลุ่มน้ำโขงของไทย คือ พวกไทย-ลาว ซึ่งความจริงแล้วเกือบจะไม่ผิดกับภาษาที่พูดกันในประเทศลาวเลย บางทีคนที่พูดภาษาไทย-ลาว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอาจจะมีมากกว่าคนที่พูดภาษาลาวในประเทศลาว (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดนครพนม, 2547)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสานหรือชาวอีสาน ที่มีการตั้งหลักปักฐานอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน หากตีความแล้วหมายถึงคนเชื้อชาติไทยที่อยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย เพราะอีสานเป็นภาษาบาลี แปลว่า ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แผ่นดินนี้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย แต่ในภาคอีสานมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายเชื้อชาติเช่น เชื้อชาตินาน ชื้อชาตินาน ชื้อชาตินาน ชื้อชาติไทย เชื้อชาติจีน เชื้อชาติเวียดนาม เชื้อชาติอินเดีย หรือเชื้อชาติอื่น ๆ ที่อพยพเข้ามาอยู่แต่โบราณกาลหรืออพยพเข้ามาอยู่ใหม่หลังสงคราม (จารุมุกต์ เรื่องสุวรรณ, 2540) กลุ่มชาติพันธุ์ลาว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรมากที่สุดและถือว่าเป็นกลุ่มที่สุดในอีสาน ราชสำนักส่วนกลางในสมัยก่อนการปฏิรูปการปกครอง 2435 เรียกหัวเมืองแถบนี้ว่า หัวเมืองลาวกาวตะวันออกเฉียงเหนือทั้งปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา บริเวณที่เคยเป็นมณฑลต่าง ๆ ในอีสานได้ถูกสถาปนาเป็นภาคอีสานมาจนปัจจุบัน (ปทุมทิพย์ มานโคกสูง, ม.ป.ป.)

2) ด้านสุนทรียศาสตร์

ลักษณะเด่นของการแต่งกาย

- ชาย เสื้อคอกลมแขนสั้นมีแถบสีแดง กางเกงขาทรงกระบอกผ้าขาวม้าคาดพุง
- หญิง เสื้อคอกลมแขนยาวสีดำ มีแถบสีแดง ผ้าถุงสีดำ คาดเข็มขัดสีแดง สวมสร้อยเงิน คัมพูเงิน เก้าอี้หมวยผูกผ้าแดงที่หมวย หรือประดับดอกไม้ (ถ้าหญิงสูงศักดิ์จะมีผ้าสไบ และผ้าถุงถักทอด้วยเงินและเงินทองเพิ่ม) (วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดนครพนม, 2542)

ชาวอีสาน (ไทยลาว) ปัจจุบันการแต่งกายเปลี่ยนไปมาก การแต่งกายสมัยอดีตผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่นขาวปิดเข่า นิยมตกแต่งชายผ้าซิ่น เรียกว่า “ตีนซิ่น” ผ้าซิ่นจะมีสีน้ำเงินเข้ม (สีหม้อดิน) ทางลงสีขาว ปกติใช้ผ้าฝ้ายหากเป็นพิธีการใช้ผ้าไหม เสื้อแขนกระบอก เก้าอี้หมวยสูง หากอายุมากจะเกล้าหมวยดำไว้ที่ท้ายทอย ห่มสไบทับเสื้อในงานพิธีเรียกว่า ผ้าเบี่ยง หรือ ผ้าห่มเบี่ยง

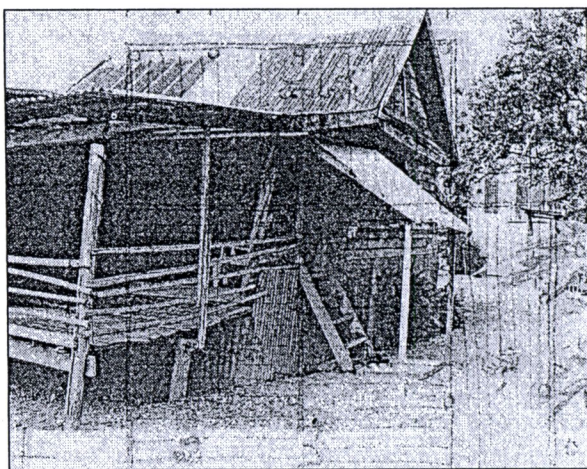
ส่วนผู้ชายกางเกงเรียกตามภาษาถิ่นว่า “ โข่ง ” กางเกงยาวเหนือเข่าหรือเสมอเข่า เสื้อคอกลม
ผ้าหนา ติดกระดุม แขนกระบอก ผ้าขาวม้าคาดเอว บางครั้งก็นุ่งผ้าโสร่งไหม
(ปทุมทิพย์ มานโคกสูง, ม.ป.ป.)

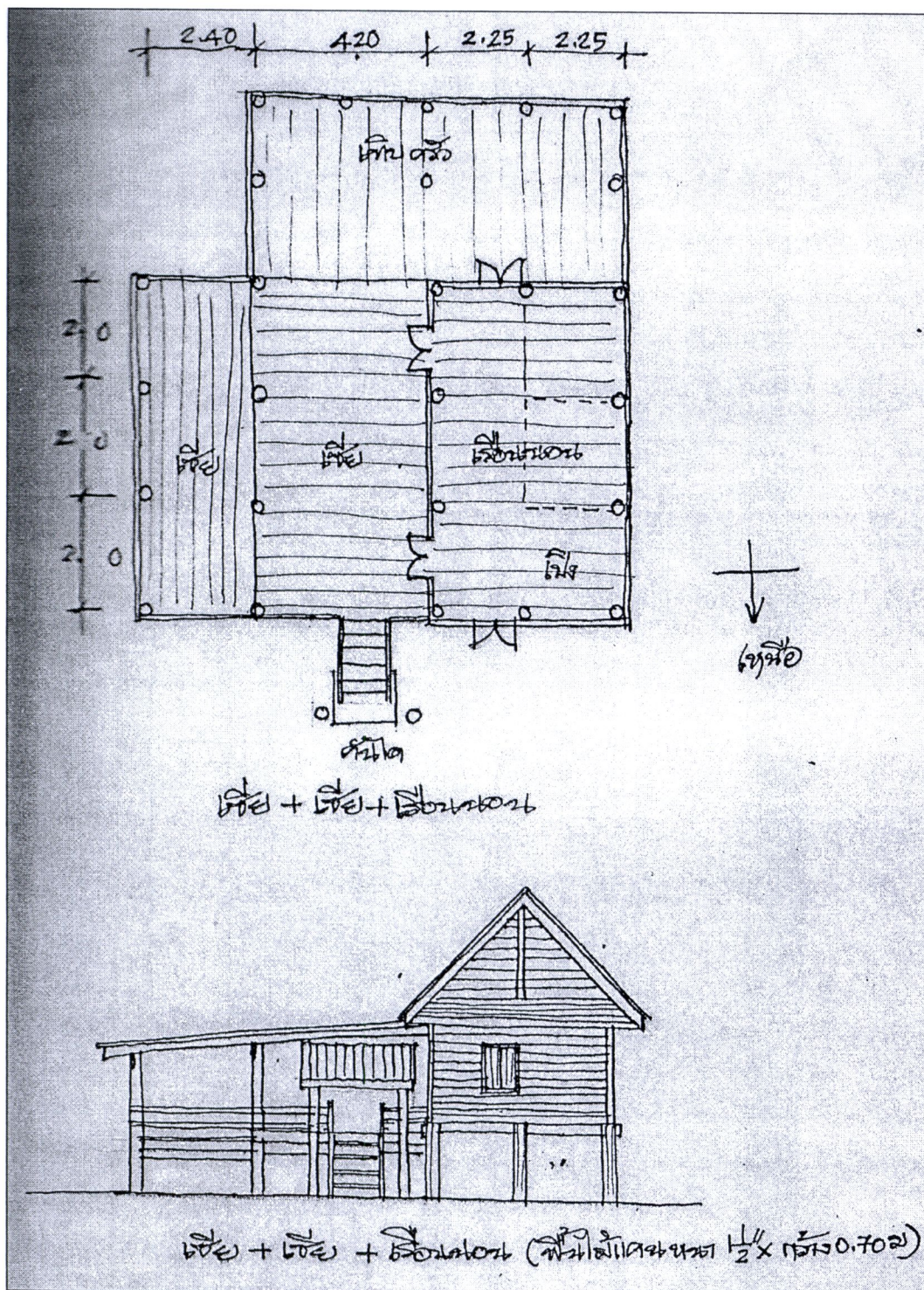
ภาพที่ 4.64 การแต่งกายชนเผ่าไทยอีสาน (ศรายุทธ วังกะฮาด, 2553)

ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม

วิจิต คลังบุญครอง (2550) กล่าวว่า ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชนเผ่าไทยอีสาน
ในจังหวัดนครพนมเป็นชนิดเรือนเชียบ ดังนี้

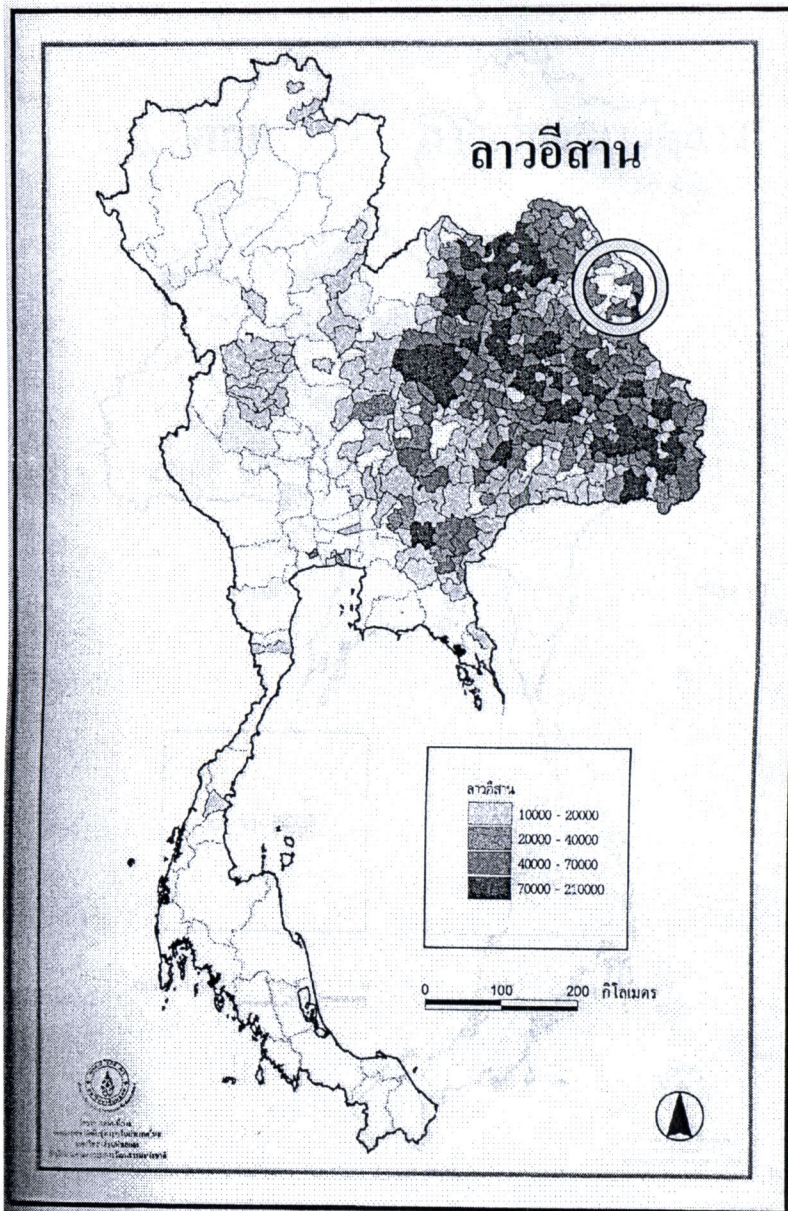
ภาพที่ 4.65 เรือนเกย (เชียบ) มีเทียบันได (วิจิต คลังบุญครอง, 2550)

ภาพที่ 4.66 เรือนไทยอีสานชนิดเรือนเขี้ยว (วิจิตร กลังบุญครอง, 2550)

ภาษา

ภาษาของชนเผ่าไทยลาว มีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน จัดอยู่ใน
กลุ่มภาษาไท กะได (Tai - Kadai) (Joachim Schliesinger. 2001)

ภาพที่ 4.67 แผนที่ภาษาชนเผ่าไทยอีสานในจังหวัดนครพนม (ปรับปรุงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ, 2547)

3) ด้านสังคม

ประเพณีและการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า

เนื่องจากเป็นพื้นที่กว้างใหญ่ ไกลปืนเที่ยง การดูแลทางด้านสุขอนามัยเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย คนอีสานจึงหันไปพึ่งภูตผี คนอีสานนั้นเชื่อในเรื่อง ผี เป็นทุนเดิมไม่ว่าจะเป็นผีของปู่ ย่า ตา ยาย ผีป่า ผีเขา ผีปอบ ฯลฯ ในทุกวันนี้ความเชื่อในเรื่องผี ของชาวอีสานนั้นยังมีอยู่ยากที่จะลบทิ้งในความเชื่อนั้น ในขณะเดียวกันบนความเชื่อนั้นนอกจากจะเป็นการเตือนสติไม่ให้ประพฤติดิปฏิบัติชั่วแล้ว ยังทำให้เกิดประเพณีที่งดงาม งานบุญต่าง ๆ มากมาย กับคนอีสาน เช่น ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ เป็นต้น (www.hellomukdahan.com, ม.ป.ป.)

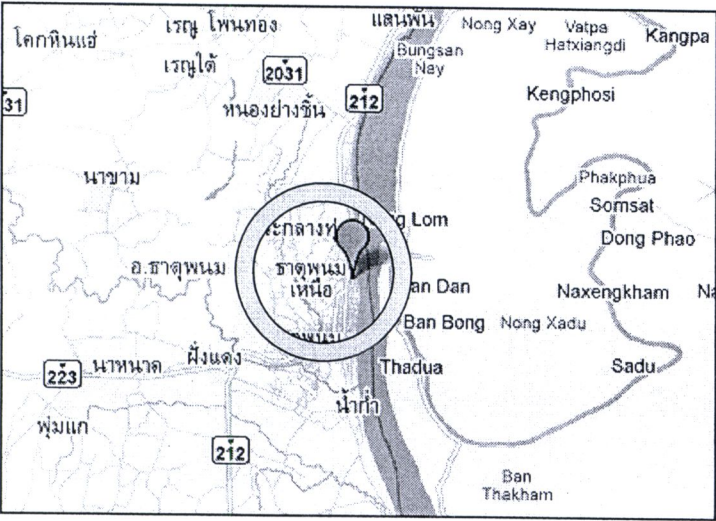
4) ด้านกระบวนการอนุรักษ์

ชนเผ่าไทยอีสานมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชนเผ่าอื่น ๆ เช่น พิธีรำบูชาพระธาตุพนม งานวัฒนธรรมหลากหลายภายใต้ร่มพระบารมี และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทางจังหวัดนครพนมจัดขึ้น เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชนเผ่าไทยอีสาน

4.2.7.2 ด้านกายภาพของพื้นที่

1) ด้านสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้ง

หมู่ที่ 1 ตำบลธาตุพนมเหนือ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

ภาพที่ 4.68 ที่ตั้งของชนเผ่าไทยอีสาน (http://maps.google.co.th, 2553)

2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

จากอำเภอเมืองนครพนม ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 212 มาที่อำเภอธาตุพนมใช้เวลาประมาณ 40 นาที (50 กิโลเมตร) สามารถเดินทางได้ทั้งรถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารประจำทาง สายมุกดาหาร – นครพนม

4.2.7.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยว

1) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

มีร้านอาหาร ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าและของที่ระลึก สถานที่จอดรถ และถังขยะในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอธาตุพนม ตลอดทั้งปี จึงมีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว

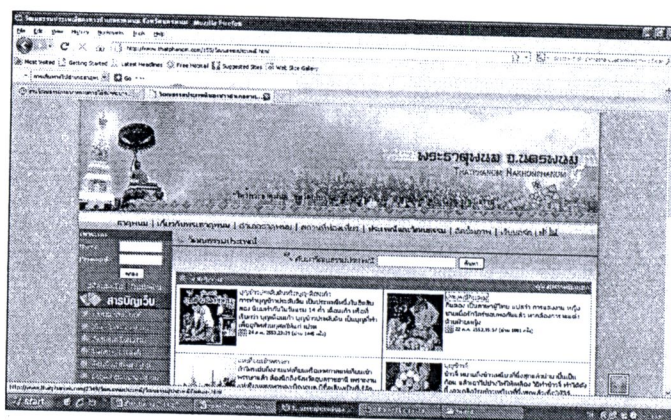
2) ด้านการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

ขาดแคลนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อนำชมสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของชนเผ่าไทยอีสาน แต่มีลานกิจกรรมเพื่อดำเนินการจัดงานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องของชนเผ่าอย่างเพียงพอ

4.2.7.4 ด้านความนิยมต่อแหล่งท่องเที่ยว

1) ด้านภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยอีสานมีการนำเสนอภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของชนเผ่า ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 4.69 การนำเสนอภาพลักษณ์ของชนเผ่าไทยอีสาน (<http://www.thatphanom.com>, 2553)

4.2.7.5 ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว

ประชาชนที่อยู่ในชนเผ่ามีการแบ่งหน้าที่กันในการดำเนินการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่า

2) ด้านการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ชนเผ่าไทยอีสานมีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของชนเผ่าที่จัดขึ้น เช่น การฟ้อนรำร่วมกันในประเพณีรำบูชาพระธาตุพนม เป็นต้น

ภาพที่ 4.70 พิธีรำบูชาพระธาตุพนม (www.212cafe.com, ม.ป.ป.)

3) ด้านประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

ยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจและประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว แต่มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้ามาบอกเล่าประสบการณ์และความคิดเห็นในการพัฒนาการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนเผ่าผ่านเว็บไซต์ของอำเภอธาตุพนม

